

503286

ENEA HODOȘ

Schițe

BCU Cluj / Central University Library Cluj

 Umoristice

ENEA HODOȘ

Schițe

 Umoristice

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201800290

ȚARANSEBEȘ

303886

BCU Cluj • Biblioteca University Library Cluj

Tipografia Diecezană. — Editura autorului.

1897.

D-lui ... - întru amintire.

E. Hodoz
7

SCHITE UMORISTICE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Întuneric

Țearta ajunsese o îndeletnicire aproape de toate zilele între coconul Usturică și onorabila sa consoartă, cocoana Mița.

Un lucru de nimic, un fleac și buclucul caznic iera gata.

Să mă iertați, iubite cetitoare, dar trebuie să vă spun curat, că nu atât coconul Usturică, cât mai ales soția sa purta pricina. Rară întâmplare să n'o găsească bărbatul în dispoziție războinică.

„De ce-mi vii târziu la masă, omul lui Dumnezeu? Nu auzi!?”

„Și cum ai cutezat dumneata, să întri în salon, cu miros de vin și de tutun, ca pe la birturi! Ean te uită la ghetele lui, de ce-s așa prăvoase? ca să-mi ruinezi covoarele? De câte ori nu Ț-am spus, tu opin-carule, să-ți ștergi ghetele? Pentru ce strănuți și-ți sufli nasul așa de sgomotos ca un rinocer? Nu Ț-am

spus de atâtea ori, că omul bine crescut nu-și suflă nasul și nu strănută ca tine! Dumnezeu de câte ori să-i mai spun! Ah, îmi vine să-l sugrum!“...

Pentru nimicuri ca acestea se năștea uneori un tărăboi vrednic de ori care roi d'al faraonilor. Și dacă se punea coana Mița pe turueală și pe țipate, mișca mereu din mâni, pare că voca să-și sdrumice bărbatul, să nu se aleagă nici praf din iel. Gurița iei, una dintre cele mai neobosite, avea un glas țiuitor, cu o nesfârșită varietate de vorbe. Oamenii vecinătății se jăluiau, alții râdeau, și la casa lor mai nime nu punea piciorul.

La vrâstă nu sânt înaintați, nici ea, nici el. Ea fusese fată de negustor, iel ieșise din opinci, și acum iera funcționar la o bancă de credit și economii. Se luaseră în căsătorie de vreo zece ani trecuți. Amorul s'a dus demult, firește. Ori poate nici n'a fost, decât o vorbă ocazională.

Lui Ustorică îi plăcea s'o rărească de pe acasă; X om mititel și grăsuliu știea perî repede din vedere; apoi se înfunda, după împlinirea oarelor de slujbă, pe la cafenele, unde avea timp de gândit ce minciună să croască drept scuză la rentoarcere.

Când n'avea încătro și trebuia să stee lângă nevastă, ca să-i asculte turuitul, atunci ca să nu se zică mereu că tot găina-i cântă 'n casă, încerca să i-o scoată și iel pe nas, mai cu sfială și niciodată cu grosul. Fi-rea sa n'a fost deloc a om tare de inger.

Stăpâna lui, destul de frumoasă pentru iel, dar X mică și uscată, se plângea de nervi. Simțea și Ustorică nu odată, simțeau și servitorii, că cocoana nu ie în apele iei. Îndată ce iel replica ceva, fie numai cât ie negru sub unghie, ea își ieșea cu totul din sărite. Și atunci, abea ai clipit odată, și pliosc-pliosc! onora-

bila consoartă îș cârpea soțiorul cu niște drăguțe de pălmi, încât să te miri de sprintenia mânuțelor atât de gingașe și atât de întrepide.

Chestiunea, pusă pe acest punct, se termina la moment. Pentrucă iel, deși „opincar“ și „rinocer“, dar ca bărbat corect, tăcea și înghițea.

Mai avea o grijă: iera de părere, că nu trebuie să-și strice prea des pofta de mâncare, ș'apoi din mic și gras să easă un slab și mic, cum ie omul mai urât.

Într'o seară, pe o eamnă frumoasă, întârziase cevaș peste terminul statornicit, nouă oare fix. Prevedea săracul, că are să plătească întârzierea cel puțin cu un puvoi de vorbe. Și acum nu prea iera de vină. Se întâlnește adevădat în cafenea cu un tovarăș din vremile cele frumoase ale tineretelor, un bun și vesel camarad. Amândoi aveau aceleași gusturi enciclopedice, aceleași idei d'a nu se împotrivi cu cei tari; ba și sămănau unul cu altul la înfățișare și la port. Și pe deasupra, amândoi ierau miopi și cu ochelari.

În sfârșit, frate dragă încoace, frate dragă 'ncolo, vorba lor se întinsese pe neștiute, și se treziră cu noaptea în cap, unsprezece ceasuri trecute!

A încercat Usturică să se consoleze în internul său, că astăzi totuș are un motiv adevărat de scuză, și nu trebuie să-și bată capul cu subtilități.

Ceea ce îi inspira curaj, iera că amicul său sosit tocmai atunci, n'avea încă odae de durmit; prin urmare iera foarte consult să plece împreună și să-l invite cu dragoste prietenească să doarmă o noapte în ospitala sa locuință, care iera aproape.

— Frate dragă, începea earăș Usturică, te asigur, la mine ai să găsești o primire ospitalieră.

— Sânt foarte vesel, dar, vezi, nu știu, oare se potrivește... N'am văzut de mult pe onorabila ta consoartă... și ie cam târziu, unsprezece și un sfert...

— Aș! N'ai grijă, iubite. Adevărat, consoarta mea suferă de nervi deranjați... vreau să zic a suferit... Acum ie bine, de tot bine. Și are să fie încântată de sosirea ta, pe onoare!

— Totuș...

— Lasă, nu-ți permit să mă refuzi... Ai să vii cu mine. Vrei să mă supăr?

Se învoesc iei, prietenii, și pornesc încet către casă. Usturică, în considerare că de bucuria revederii storsese o sticlă de vin de Malaga și vre-o cinci cognacuri cu rom, începuse a-și lăuda consoarta neprețuită. Bunii prieteni aveau un chef ușor.

— Mi se pare săntem cam afumați!

— Ba nici decum! afirmă cu tărie Usturică în vreme ce își înădușea un sughiț.

Ajunși acasă, urcă obosiți scările și bat la ușa antișambrei.

Nu răspunde nime; ear Usturică împinge ușa și întră amândoi în antișambra întunecoasă.

În vreme ce își scot paltoanele și pălăriile, Usturică tușește odată tare și silit. Amicul său trece mai nainte puțin, aproape de ușa deschisă a unui salonaș, unde asemenea iera cam întuneric; Usturică plecat își scotea galoșii și găfăea încetișor în colțul de lângă ușa. Alătura cu salonașul se găsea a treia odaie despărțită prin o ușă de sticlă, acolo ardea o lampă, care arunca puțină lumină în salonaș și în antișambra.

Fără veste, ca de vânt, ușa cea de sticlă se deschide, și o femeie, foc și pârjol, cu un ciorap nesfârșit în mâna stângă, trece iute salonașul, dă năvală în

pragul antişambrei, și onorează cu o palmă repede pe cel mai de aproape sosit, care începuse a-și freca mâinile și se pregătea tocmai să facă stăpânei un grațios compliment.

— Auleo! coană Mițo! Mozafirii pela dumneavoastră așa se primesc? strigă oaspele cu o mână la ureche și cu doi pași napoi.

Glasul străinului făcú pe cocoana Mița să se desmeticească cu multă și mare rușine. Așa ocară pe capul iei! Îi venea să se strecoare în pământ de sminteala ce făcuse în râvna sa prea mare. Vedea lămurit, dar cam târziu, că în antişambră sânt doi bărbați, nu unul.

Usturică, în primul moment, a rămas uimit; după ce și-a revenit în fire, regreta că fleșca nesocotită n'a sosit la destinație... Ce prostie din parte-i să facă învitarea! N'are s'o mai facă în veci, nici pentru o țară!

Toate ierau prea târziu.

— Un milion de iertăciuni, scumpul meu domn, începe coana Mița căutând pe jos după ochilarii ce sburaseră de pe nasul mozafirului. Nu știu, cum să-ți spun... a fost o nebăgare de seamă, o greșală... mă supărase cumplit servitoarea, o! servitoriiăștia, Dumnezeuule! nu poate cineva avea idee, ce stricați mai sânt!... Mi-au scos peri albi... Eată ochilarii... Eartă-mă, domnule... servitoarea mea...

— Lasă-te, Mițo cu mofturile, întrerupe vorba soțul iei. Ce vrei cu servitoarea? și de ce umbli cu pisica în sac? Ean spune-o mai bine verde! *Io*, bărbătelul tău scump, și nu altcineva iera să fie cel cârpit; ear tu ai greșit adresa... de astă dată.

— Dar nu-i adevărat! Îți spuneam, că servitoarea m'a scos din fire... Te asigur! Auzi tu, servitoarea!

— Nu-i adevărat, nevastă! Că n'ai servitoare . . . a fugit. Crezi, că nu știu? . . .

Usturică prinsese curaj ciudat.

Așa, cu voe, fără voe, lucrul s'a clarificat și, pe cât a fost cu putință, s'a reparat.

— Ei, acum să-mi spuneți dumneavoastră, vă rog, care ar fi morala? întrebă în glumă mozafirul intrând cu Usturică în salon, unde cocoana Mița, în grabă mare, stricase o mulțime de chibrite, ca să aprindă lumânările.

Cu fața cătră nevastă, Usturică a răspuns :

— Morala ieste, onorabila mea consoartă, că de altă dată să umbli cu lumânare la întuneric !

Și râdea Usturică plin de răutate.

S'a servit un ceai, au mai gustat nițel vin, s'a făcut haz, au răsuițel, dar în deosebi Usturică trăgea la hohote vesele. Stăpâna casei, drept că nu se simțea deloc în larg, și cătră sfârșit o melancolie năpădise fața iei tăcută și palidă. Se părea tare zdruncinată după cele întâmplare.

Vechiul prieten a stat a doua zi la dejun, pe urmă la stăruința lui Usturică tustrei au luat prânzul împreună la birt, și s'au despărțit prietenește. La despărțire o slabă roșeață s'a mai arătat în fața pudrărită a Miței.

Usturică, adeseori când stă seara la masă cu soția sa, își aduce aminte cu adâncă mulțumire sufletească de seara aceea memorabilă, și hoțeste se uită la cocoană, râde în iel, își freacă ochii 'n fătărie și tace.

Un pas hotărât

Cluj / Central University Library Cluj

răea într'un timp, nu departe de casa noastră, și mai trăește și astăzi undeva, nu vă spun unde, un diurnist pe lângă un tribunal oarecare.

Numele de familie al domnului diurnist ieste destul de sonor: Tocilă; cel de botez mai puțin: Porfirie. Dar amândouă la olaltă Porfirie Tocilă, ori întors Tocilă Porfirie, nu sună rău.

Domnul diurnist are câteva semne eclatante de X inteligență. Aceste semne consistă într'o respectabilă mărime a frunții și a nasului. Să nu ne altereze mărimea nasului de care vorbim, ci să luăm în considerare, că o găsim uneori tot așa de pronunțată la domnii nemuritori ai Academiilor din orce țară. Și nime nu poate ști, dacă Porfirie Tocilă, om iubitor de literatură, nu va ajunge vreodată într'o astfel de societate, ca membru onorar ori cel puțin corespondent.

Deocamdată iera la mijloc al sorții joc caprițios, care îl condamnase la postul subțire de copist.

Vrâsta sa n'am putut-o afla, și ieste cam greu de găcit. Bătrân nu pare a fi, când apare pe stradă sprinten și aruncând trecătorilor, dar mai ales trecătoarelor niște agere priviri din ochii săi mărunței. Ar trece poate drept om în puterea bărbăției, dacă la spate n'ar avea o ridicătură, care de altfel se găsește aproape la orice persoană ce muncește șezând. Ear eroul meu, v'am anunțat, ieste diurnist.

Slujba sa, pururea aceeaș, o împlinește cu zel. Și nu numai în slujbă îș arată zelul, ci și în alte lucruri. Așa, bunăoară, pentru obrazii săi poartă un deosebit interes: sânt rași cu grijă și provăzuți cu mustăți retezate scurt, care au multă asemănare cu două bucățele de cărbuni. Asemănarea, care dacă nu mă înșel, ieste nouă, corăspunde bine realității; însă, după spusa unor indivizi, mustățile de mai sus ar avea curioasa însușire de a schimba culorile, și adecă uneori ar fi așa cam cenușii peste câteva zile cărunte, după aceea mai mult albe, și pe urmă din albe ar trece fără intermediu tocmă în negre. Procesul acesta, șoptesc mai departe tot acești indivizi de bună seamă răutăcioși, ar avea obiceiul de a se repeta de nenumărate ori!

Nu știu cum pot unii oameni veni la astfel de idei, să atribue culori à la cameleon mustăților unui biet copist! Atâta lipsă de... de bună creștere la sfârșitul veacului al nouăsprezecelea, în adevăr, ieste de mirat. Pe toate căile, mă rog, să nu întimpini decât răutate și calumnie! Rușine!

Cetitorii vor fi așa de binevoitori, să nu tragă la îndoeală originea cea firească a respectivei culori ne-

gre. Domnul Porfirie Tocilă ține foarte mult, ca lumea să-i poarte și în punctul acesta o bună opiniune. Ieste om simțitor; un om, care nu te netezește 'n față, ca să te ardă 'n spate. Vă rog, să nu-l supărăm.

Pe lângă simțitor, omul mai ie și vădov. Copii are doi: o fată și un băeat, gemeni. Fata ie măritată și are copii; băeatul ie un ștregar și stricat, de care iel nu mai știe nimic. Cu toate acestea își iubește copiii, precum m'a încredințat de multe ori; și nu numai pe ai săi îi iubește, ci în general copiii, în deosebi ar avea o predilecție pentru pruncii de țată. L-am întrebat, că pentru ce? Întrebarea mea, nu știu din ce cauză, l-a adus în zăpăceală, a roșit și a întors vorba, ca și când nu ar fi auzit.

Așadar iel ie vădov. Ca toți văduvii, are și Porfirie Tocilă oarecare slăbiciuni omenesti, ce decomun sânt împreunate cu această poziție în măsură mai mare, decât cu cea de flăcău ori de om însurat. Între slăbiciunile aceste, cum am indicat, iera și aceea, că avea o puternică inclinațiune cătră sexul frumos. V'aș propune să nu numărăm însușirea aceasta între slăbiciuni, pentru motivul, că copistul nostru iubea pe femei mai vârtos când ierau frumoase. Așadar frumosul iera ceea ce îl atrăgea. Iubirea pentru frumos se ivește și în faptul, că domnul Porfirie cultivă fel de fel de flori, ba se ocupă și cu clasicii moderni și vechi, citește romane și novele, silindu-se a ținea pas cu lumea. Ca totuș să nu bănuți, că voesc a scuza părțile slabe cu motive puțin plauzibile, am să vă descoper slăbiciunea a doua a copistului nostru vădov, pe cât se poate, fără încungiur. Aceasta nu consistă în altceva, decât tot într'un fel de inclinațiune, care după părerea lui isvorește din însași firea românului

necăjit. Vorbă scurtă : îi plăcea țuica națională. Frumosul lipsește aici cu desăvârșire, însă ieste înlocuit cu folositorul, întru cât Porfirie își uita din necazuri, ceea ce o știea din o practică repetită de atâtea ori, de câte ori avea parale de cheltuit.

D-l Porfirie, cum presupun io, nu vrea să arate prin aceste două însușiri alt ceva, decât numai atâta : în ce chip avem să împreunăm frumosul cu folositorul, cele două lucruri prescise din lumea antică latină, despre care știe să-ți povestească multe ; ba poate, dacă l-ai strâmtora, ț-ar putea scoate și numele latinului, care a plâzmuit vorba despre împreunarea folositorului cu frumosul.

Venim la punctul esențial. Un cutare burtă-verde și totodată bun prieten din copilărie al dlui Porfirie își serba nunta. O sărbătoare ca asta, atât de rară în viața unui om, a dorit să și-o împodobească și cu prezența vechiului său amic Porfircă. Negreșit, că acest din urmă nu putea refuza. S'a și prezentat cu toată inima sa tinerească.

Asupra inimilor tinere nunta (mai ales o asemenea nuntă a unui bărbat cam bătrân, cum iera amicul lui Porfirie) are totdeauna un efect mai mult ori mai puțin lipicios, și poate fi împreunată cu priemejdii în anumite cazuri.

D-l Porfirie Tocilă face aici cunoștință cu o domnișoară, pe care până acum o știea numai din veste, cu domnișoara Marghiolița. Toată lumea o numea astfel, cred că ieste d'ajuns, dacă îi păstrez și io numele acesta. Domnișoara a avut fericirea de a ședeă câțva timp lângă cavalerul nostru, care n'a întârziat să-și prețuească vecinătatea cu atențiunile sale cele mai

gingaşe. Ear domnişoara Marghioliţa se vedea, că nu regreta fericirea, de care fără voe a avut parte. Ea iera o coconiţă foarte nepretensivă. Resignase probabil la o viaţă familiară, şi trăea singură cu servitorimea iei. Avea ceva avere, pământuri, casă, grădină, care le ţinea în bună grijă. La urmă nici ea nu ştiea pe a cui seamă. Purta, lucru greu de crezut, cam puţin interes pentru exteriorul său; puţinele urme de frumuseţe au dispărut nainte de vreme. Dar, cu toate aceste, acum la nuntă înfăţişarea iei nu iera deloc respingătoare, pentru dl Porfirie iera din contră foarte atrăgătoare. Dşoara Marghioliţa astăzi iera bine îmbrăcată, avea bustul plin rotund şi asculta cu simpatie vorbele vecinului său. În consecvenţă şi dl copist s'a grăbit a prinde inimă, cu încredere a făcut un pas mai departe, şi dela cuvinte de puţină înşămăntate a trecut la nişte complimente cam banale, dar pentru dl Porfirie Tocilă nu ierau deloc banale. Complimentele asemenea au fost ascultate cu un zimbet, în care eroul a crezut că surprinde multă bunăvoinţă. Cu atât mai vartos, că dşoara fără a bănuî vre-un gând rezervat în vorbele dulci, a scăpat şi ea câteva vorbe de măgulire la adresa cavalerului său. Împrejurările aceste au făcut pe dl Porfirie să-şi croască îndată un frumos plan, care spera să fie uşor de împlinit pentru puterile sale.

Când se întorcea acasă dela nunta amicului său a găsit că în adevăr planul croit ieste destul de înţelept.

— Aşa ieste! Ea ţine la mine, simt că mă iubeşte, are avere frumoasă, vârstă potrivită, nici nu ie urâtă, şi ie foarte deşteaptă. Un pas hotărât am să fac, trebuie să-l fac mâine: am să-i cer mâna-

Pentru că nu trebuie să perdem din vedere nici pe un moment, că femeile, ca și cărțile de joc, sânt lucruri de noroc. Și norocul trebuie prins atunci, când îți zimbește.

Monologul astfel început i-a adus un somn dulce. Tot de Marghiolița a visat, de casa, de grădina și de pământurile iei.

În ziua următoare așadar avea să meargă la pețit. Ca om înțelept și cu semne vizibile de inteligență a crezut totuși, că înainte de a face pasul hotărât, n'ar fi de prisos să se informeze în chip nendoios, ce fel de dispoziții ar întâmpina la cuconița, și numai după aceea să se prezente cu toată ceremonia de pețitor. A amânat dar treaba pe săptămâna următoare, înțelegându-se în cel mai adânc secret cu o amică mijlocitoare, care a și luat asupra iei sarcina de a știrici, dacă persoana în chestie vrea ori ba. Mijlocitoarea s'a dus la conia Marghiolița cu instrucțiunile primite.

Ce vor fi pus la cale aceste două femei, ce nu vor fi pus, asta nu se știe. Porfirie Tocilă se părea mulțumit cu misiunea discretei sale amice. Conia însă iera cunoscută cam vicleană de fire; și am cuvinte să presupun, că după ce s'a informat binișor despre calitățile personale ale copistului, s'a hotărât să-i facă o păcălitură și cu o cale o mică lecție de orientare pentru viitor.

Domnul Tocilă, plin de ideea reușitei și îmbrăcat în hainele cele mai de paradă ce putea, luase o țuică tare și pornise cu îndrăzneală în drumul său important. Cu pași relativ eleganți, pe cât îi permiteau picioarele bântuite de reumatism, cu zimbet statornic pe buze, a deschis porțița fericitei case, și fără a privi

la curtea spațioasă și grădina din apropiere, a urcat treptele și a dispărut în odăi.

Dialogul urmat între iel și ea a ajuns, nu știu pe ce cale, tocmai în ziua aceea la urechile vecinilor, într'o formă și cuprins ce nu par a fi neexacte.

Se povestește, că dl copist îndată ce a intrat în salonul domnișoarei, și-ar fi luat o față plină de gravitate. După altă variantă, nu iera nici decât gravă fața aceasta, ci din contră foarte confuză. Ei, noi să luăm calea de mijloc și să zicem că avea o gravitate mestecată cu o nuanță de zăpăceală.

— O prea respectuasă rugare, — începe dl copist cu un glas studiat de multă vreme — aş avea să vă îndrept, mult stimată domnișoară. Io cred, că dumneavoastră, sânteți dispusă ca... ca-a-a... să dați...

— De ce nu șezi, dle Tocilă? Mi se pare ți-i frică de mine... Ean șezi puțin. Vrei să dau vreo contribuire pentru scopuri de binefaceri? Am nimerit?

— O, nu!

— Ceva listă de subscrieri pentru a înființa o reuniune de femei?

— Nici asta. Io nu obișnuesc...

— Urmează, dle dragă. Te ascult fără să te întrerup.

— Mulțămesc. Voeam să zic, ca să încep dela început... nu știu, dacă dumneavoastră sânteți dispusă, ca să dați ascultare la o rugare... și-i-i... stimată domnișoară... ca să nu vă rețin dela lucru... Acum veți fi foarte ocupată... pe timp de vară, da, ieste un timp așa de favoritor, și foarte plăcut... am văzut grădina dumneavoastră... dacă nu mă înșel, aveți multe poame de soi, și earbă frumoasă, ce earbă!... N'am mai văzut...

— Da, dle, am de toate, chear și carbă. Ie mare deja. Dar nu mi-am tocmit oameni s'o cosească. Poftești s'o vezi?

— Nu, mulțumesc, sărut mânil... Ca să fiu scurt... stimată domnișoară, am să vă spun, că scopul meu ieste serios... poate știți... vreau să zic, intențiunea mea ieste de natură serioasă... dumnea-voastră cred că înțelegeți...

În vreme ce Porfirie se încurca în vorbă, asudase rău; pe frunte ieșau stropii mari și începeau a se scurge de-alungul obrazilor ce sclipeau de curățenie. Domnișoara Marghiolița nu grăea vorbe de încurajare, ci se mărginea a-l privi lung cu niște ochi foarte curioși.

— Domnule Tocilă, te simțești cam rău; ai fost poate bolnav, iești asudat așa de tare. Nu cumva ai friguri?

— Nu-i nimic! sânt foarte bine, vă rog. Dar soarele ieste astăzi ferbinte grozav...

— Poftește puțină apă, și o dulceată, dacă nu te supăr. Apa ie rece, și am adus-o chear io cu mâna mea.

— Da, domnișoară, sărut mâna, ie foarte bună apa, ie rece, vă mulțumesc.

Lucrul amenința să nu ajungă la adică, dacă Marghiolița nu venea în ajutor cu vorba:

— Mi s'a spus, dle Porfirie, că ai avea gând serios să te însori?

— O, nu! adică... tocmai voeam să zic, că, da... așa ieste... Mi-a trecut aceasta de mult prin gând. Însă, nu pot ști, dacă stimabila persoană la care gândesc ar dori...

— Cum să nu dorească! Dumneata iești aproape tinăr, în anii cei mai buni!

— Așa cred și io din partea mea, adică, pardon, să iertați, domnișoară, intențiunea mea . . .

— Ei bine, ce doriți? Io tot nu înțeleg nimic.

— Intențiunea mea . . . Să-mi dai voe, nu do-rești dumneata, domnișoară să știi cine ieste stima-bila persoană, la care gândesc necontentit de o săptă-mână . . . începând dela nunta aceea memorabilă, când vă aduceți aminte . . .

— Vorbești despre mine, domnule?

— Da, domnișoară! Da! Pentru dumneata arde inima mea tină-ră cu flacă-ră nestinsă, și te adoară . . . și am venit aici ca să descoper în persoană intențiunea mea serioasă, și să te rog . . . după cum, știți, am anunțat prin persoana, care a binevoit a fi mijloci-toare . . .

În momentele, când Udiverco-pist-bray G. Co. recita cu foc declarația, a resunat din odaca vecină niște chicotiri de voci femești, ca și când ar fi ascultat cineva pe la ușă. Domnișoara Marghiolița s'a ridicat de pe scaun și la rândul său a explodat și ea în răs. Pe urmă a răspuns zimbitor :

— Ai întârziat, dle Tocilă. Declarația ce ai binevoit a-mi face, nu pot să o primesc, orcât de mult aș ținea la dumneata. Io știu, că dumneata ca om nesticat și treaz totdeauna, nu cauți la zestre, când vrei să te căsătorești . . . Dumneata iești capabil să ferecești pe femeea cea mai săracă din lume. Dar, vezi, ai întârziat! Deseară îmi țin logodna mea cu domnul X., maior în penziune, dumneata îl cunoști. Dacă nu te superi, te poftim respectuos să ne onorezi la o cină. Să nu te superi, domnule Porfirie, te rog, poate am răs puțin de dumneata, însă . . . La revedere! Adio!

Marghiolița nu se mai putea reține și a dispărut în odaea, de unde s'au auzit glasurile femești. Și earăș au resunat râsetele de mai nainte...

— Impertinență!

A murmurat mereu dl. Porfirie în mersul către casă, căci incidentul neașteptat l-a consternat adânc, mai multe zile a stat închis în casă, sub titlul că s'a bolnăvit de friguri cu guturai.

După câteva zile mă trezesc cu dl Porfirie, că venea dela câmp cu cutia de erborizator acătată peste umăr. S'a oprit, m'a luat de braț și mi-a zis cu glas apăsător, în vreme ce ne plimbam :

— Domnule, cunoști dta zicala unui mare scriitor? Asta zice așa : încrede-ți barca valorilor, dar nu-ți încrede femeilor inima ta, căci unda mării ieste mai puțin înșălătoare decât credința femeii!

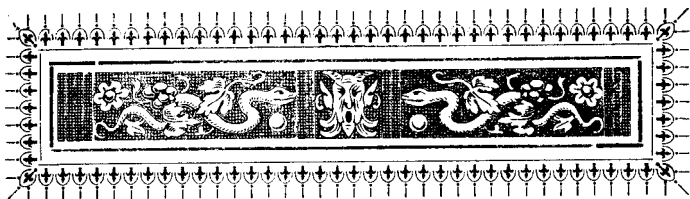
Am văzut, că nu s'a restaurat din incidentul cu pețirea, și n'a luat învățătura cuvenită. I-am zis :

— Nu cunosc zicala asta. Dar ce vrei să zici? Porfirie a răspuns cu autoritate :

— Io îți recomand, domnule, din experiența mea, când stai de vorbă cu femeile și ai cele mai serioase intențiuni, să nu crezi în ceea ce vezi cu ochii, nici în ceea ce auzi cu urechile. Io mi-am propus, dle, să nu mai dau cu ochii de aceste creaturi afurisite! Pentru că, totdeauna, dar totdeauna... ascultă... am să isprăvesc... Ei, nu te duce, stai puțin... Am aflat niște ierburi minunate... de leac... învie și morții din morminte!

— Nu se poate, scumpul meu domn, acum nu se poate. De altă dată!

Krağmente vechi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

amenii mai bătrâni din sat pomenesc până în ziua de astăzi de părintele Pera Maximovici . . .

Satul sfinției sale, un sat bănățean, românesc și sârbesc, uitat de lume, avea și atunci ca și astăzi vreo trei sute de fumuri; poporenii, în mare parte, gemeau în sărăcie, ear popa iera părtaș cu iei, și gema în datorii.

*

Nevoile vieții se manifestau și în exteriorul părintelui.

Niște cizme scâlciate, o haină roasă, bătută de vânturi și vremuri, de se făcuse verde gălbinie în spate, presărată pe-alocurea cu fulgi de pene, ear pe din jos stropită de urmele noroiului din târguri, se

vedea că fusese croită cam de mult, oarecând, pentru sfinția sa părintele Pera Maximovici. Aceasta ieste reveareanda, în care s'a popit; atâta știe bine, dar nu vrea să știe și aceea, că o purtase un pătrar de veac în bine și în rău. Dacă nu iera tocmai periată și dacă vremea a uscat urmele de noroi pe tivitură, înseamnă că haina de paradă are să fie cruțată, și că peria roade postavul mai rău decât purtatul; căci de purtat n'o purta în fiecare zi, ci numai în zile de sărbători și de târg.

*

Se popise pe vremea, când Sârbii, răsfățați în bunătăți, trăeau ca în sinul mamei, și nu iera cine să le taie apa dela moară: când arhiepiscopul iera sârb, episcopul sârb, protopopii sârbi, abea pela sate ajungea câte un popă de român perpelit și cu numele sârbit. Tinărul român Petru Maxim al lui Iosif fusese primit cu ceva greutate în școala clericală dela Vârșăț, deși învățase a scrie, ceti și socoti perfect; însă tatăl său iera foarte sărac. Îndată după întrarea sa în sfânta teologie, mai marii săi i-au întocmit puțin numele familiei și l-au făcut din Maxim Maximovici. Numele de botez nu iera nevoe să-l mai întocmească; pentrucă și cei de-acasă îi ziceau Pera, nu Petrea, ear lui tată-so mai adeseori Ioța, nu Iosif. Apoi sârbește vorbeau binișor.

În fața superiorilor săi Pera iera supus și umilit mai iera și băeat ochesel, sprinten și gata de servit la orice poruncă. După câteva luni au aflat cu toții, că tinărul român ieste copil de treabă ear episcopul sârb s'a milostivit și l-a luat la sine, la curte. Acolo, în curtea episcopoească, ș'a petrecut apoi vieța de

teolog aproape fără întrerupere. Prea sfinția sa avea trebuință de așa băeat bun ; l-a aplicat de ajutor în curte și pe la bucătărie, după cum aplicase și pe alți tineri dela teologie, ca să nu se învețe oameni domnoși. Și avea băeatul Pera să măture frumușel prin odăi și coridoare, să care apă, să crepe lemne, să ajute la spălatul vaselor ; ear Duminecile și în sărbători, când meșterul bucătar nu-l reținea la afaceri culinare, teologul Pera Maximovici se urca pe capră lângă vizitiu și mergea cu Vlădica la biserică să asculte sfânta slujbă și să ajute vlădicului la urcat și coborât, că vlădica iera om bătrân.

Cam în așa fel s'a calificat la Vârșăț. Peste vro patru ani episcopul l'a însurat cu fata unui om d'al său, apoi l'a dat popă gata și l-a trimis în parohia din satul lui, să păstorească turma cuvântătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Și nu-i mergea rău omului. Preuteasa avea ceva bani, socrii trimiteau ajutor, părinții îi trăeau și mai munceau și iei pentru iel.

*

Ca preot ținea cu tărie la biserica Răsăritului, asta a învățat-o la Sârbi. „Numai în biserica răsăriteană — zicea el — ie credința cea sănătoasă rămasă din moși și strămoși.“

Mare mulțumire avea să citească ori să asculte cum Orientalii înfundă pe Apuseni : asta-i prieda nespuse. Pe catolici, mai ales pe Românii greco-catolici, pe „Uniți“, îi ura din suflet ; și dacă făceau vorbă, iel iera gata să se bată cu iei pentru dogme și canoane, și să le dovedească prin mijlocirea ghionturi-

lor, că : duhul sfânt purcede numai dela Tatăl și n'are nimic cu fiul ; cât pentru purgatorul dintre rai și ead, asta ieste cea mai mare prostie, întocmai ca și puterea lumească a papei ; ear botezul nu se face prin stropire, ci prin cufundare în apă de trei ori ; aceste sânt porunci dumnezezești, și cel ce nu ține la iele, nu ține la învățătura dreptei credințe, și nici nu se va mântui !

În așa fel începea a cuvânta, dacă adversarii îl întărâtau.

*

În unele momente de singurătate și liniște voea să gândească mai adânc, și să-și deie seamă despre înșămănatatea acestor doctrine, care nu le cunoștea decât pe deasupra. Îș zicea că, orcum le-ai sucî, fie în formă răsăriteană, fie apusană, totuș nu par a fi naturale ; dar a mărturisî cuiva acest gând obscur, nu cuteza. Ar însemna, că vrea să se ridice d'asupra tuturoră din ceata sa, un lucru cu desăvârșire necuviincios pentru poziția ce ocupă.

Treaba lui, ca preot, ieste frumoasă și solemnă : a însoți pe credincioși de-alungul vieții începând cu nașterea și sfârșind cu îngropăciunea. Credinciosului i se naște un copil, vine cu iel la popa să boteze ; vrea să se căsătorească (pe atunci nu iera căsătorie civilă), vine tot la popa să cunune ; vrea să se spovedească, să se cuminece, să fie înmormântat, toate popa le face. Pentru o remunerație cuvenită, fie în bani, fie în natură, iel mijlocește o legătură permanentă întră om și cer. Nu se poate, ca să renunțe la acest rol. Lumea s'a obișnuit, ca lucrurile așa să meargă, nu alt cum. Și lumea nici nu poate, dar nici

nu trebuie, să-și dea totdeauna seamă că ce face, și pentru ce face în cutare fel și nu într'altul.

Nu s'a lipit multă carte de părintele Pera Maximovici, că n'a avut de unde. Dar pentru aceea, cum vedeți, nu iera om nepriceput.

*

S'a lipit de iel alt lucru. Din traiul bun dela bucătăria episcopoească a învățat să nu-și tragă dela gură niciodată, să mănânce bine, chear și pe socoteala altuia, și să bea totdeauna potrivit, fără a se ameți vreodată. La aceeaș curte din Vârșăț, în oarele cele multe libere, s'a deprins cu încetul a simți o bucurie ascunsă la jocul de cărți, în societatea camarazilor săi : bucătarul, vizitiul și celalalt personal. Iel câștiga mai totdeauna. Cărțile îi produceau o plăcută gădilătură în degete, se juca până în zori, șazând pe scaun nemișcat și neobosit, când și când dacă simțea o furtică în picioarele amortite. . . .

*

După însurătoare nu s'a lăsat nici de traiul bun, dar nici de cărți. Zestrea preutesei l-a sprijinit la începutul carierei, și l-a făcut om gras și voinic, lat în față, cu înfățișare de măcelar adevărat.

Cu „câștigurile“ mergea acum cam rău ; decând se căsătorise, n'avea noroc, apoi se supăra tot mai tare, și atunci mai ales perdea.

*

Trăind mult în mijlocul țăranilor, se făcuse nu numai gras ci și grosolan ; se îndatinase a vorbi cu

iei răstit. Când țăranul iera bătăran în vorbă, popa se înroșă, scârșnea în dinți și-l arunca pe ușă afară; ear restul necazului îl vărsa asupra soției sale și a slugilor. Dacă popa se încrunta, soția sa nu cuteza să privească nici pe furiș fața lui de tigru. Socrii lui se mai reciseră, părinții nu-i trăeau; ear iel, din băe-tul umilit dela curtea sârbească, se făcuse om supă-răcios, pizmătăreț și pornit la fire. Nu putea nime să-l domolească cu nici o vorbă înțeleaptă. Însă un plocon trimis de un creștin necăjit îl liniștea pe sfinția sa într'o clipeală, par' că îi luai supărarea cu mâna.

*

Darurile, cu toate aceste, nu prea curgeau la curtea sfinției sale. Poporul iera evlavios în felul lui: înainte de toate ținea posturile strașnic; bună oară, în postul Paștilor creștinul nu punea mâna pe o lu-mănare de său, nici cu ruptul capului. Toate oalele și cratițele, cu începere dela lăsatul secului, dispăreau în pod botezate cu numele „vase spurcate“, acolo ră-măneau până în ajunul marilor sărbători. Vasele de bucătărie pentru post ierau cu totul altele, de obicei vase nouă nouțe și „curate“, în care, în toată vremea postului, se pregăteau numai bucate de post, ca fa-sole în mare cantități, ceapă, mămăligă, borș; cei cu stare bună aveau când și când un pește sărat la masă, uscat și foarte mirositor.

Cu tot postul, popa Pera nu iera iubit în sat, și adeseori i se furau mici lucruri de pe lângă casă, ori i se aprindea fânul din hotar. Auzise și aceea, că unii din săteni ar dori, să scape de păstoritul lui. Popa, în ciuda tuturor, sta pe loc. Dar, la urmă, nici

n'avea unde să plece. Și astfel se făcea sumeț și îndărătnic, gata să te taie cu vorba celuiia :

— Dacă nu mă iubești tu pe mine, te iubesc io pe tine ! Cu voea ta, ori fără voea ta, am să rămân !

O frumoasă parte din tinerețele sale a fost cap plecat și s'a târât mereu pe burtă în fața celor sus puși ; cel puțin acum, când se apropie de bătrânețe, să se mai târască și alții în fața lui . . .

*

Toate în zădar. Lumea nu se îndreaptă cu umărul. Ear izvoarele de venit se subțiaseră în urma traiului nesocotit. Câtă gălceavă și bătae s'a făcut din pricina aceasta în casa părintelui, mai ales că iel nu vrea să creadă că paralele preotesei s'ar fi isprăvit după o chiverniseală de douăzeci de ani.

Preoteasa fusese o femeie plină de vieață ; s'a săturat însă de așa trai și, sleită de puteri, a plecat la părinții iei, și n'a mai întors.

*

Popa rămăsese acum singur. Un an de zile s'a socotit să-și aducă ori să nu-și aducă nevasta acasă. În urmă a gândit, mai bine să aștepte, poate îl vor chema socrii, ori poate se va întoarce de bună voe nevasta cu lădița earăș plină, ca și altă dată.

Așteptarea i-a fost zădarnică : nevastă sa murise. Ear popa aflase despre moartea iei abea după câteva săptămâni, când socrul său venise ca să ducă rămășițele din zestrea ficei sale. N'a putut scoate nimic dela popa, care n'a știut nici odată cum se poartă

trebile casei. Din potrivă, popa a scos, cu cărțile, niște parale dela socru.

*

Rămas văduv, cu stomac sănătos, la început s'a simțit cam nenorocit, că iera preot, și că legea nu-i dă voe d'a se căsători a doua oară. S'a consolat în scurtă vreme, și, după obiceiul altora, a îndreptat scăderea legii așa, că și-a adus din oraș o bucătăreasă iscusită, care o putea schimba după împrejurări cu una și mai iscusită. La nevoie mare nici satul părintelui nu iera pustiu de vădane frumoase, ori de neveste cu bărbații duși în trebile lor. Ear casele oamenilor nu ierau îngrădite cu cele garduri, ci eac' așa, câteva nuiele împletite după niște pari mărunței. . . . Frica de muncile eadului iera prea nensemnată pentru popa nostru în fața bucuriilor lumești.

Când într'o vară, iera prin Iulie, a trecut protopopul cu trăsura prin sat, așa se povestește, eacă popa Pera, tocmai ieșea la drumul de țară din niște cucuruz, ear pe urmele lui venea un bujor de nevestică zdravă și aprinsă 'n față. Și popa iera ca focul de roșu. Ce să fie? popa roșu, nevasta roșă, amândoi asudați, — de! iera luna lui Cuptor, că ce alta să fie. . . .

Omul pățit, părintele protopop, se prefăcea că nu vede. Și abea peste câteva săptămâni a lunecat cu vorba la cucuruz și la nevastica cea roșă. Popa adică adusese protopopului său, pentru te miri ce treabă, niște grâu frumos căpătat dela un creștin d'ai săi. În socoteala grâului putea acum să glumească puțin și popa cu părintele protopop, șeful său, care îl pișcase un pic pe de departe. Și a replicat :

— Protopopii că-s protopopi, și câteodată, totuși li se aruncă nevestele în brațe, că doar nu-s nici iei cu spini; dar io! că mis numai popa Pera, ce să fac, în rai tot n'am nădejde să întru...

Protopopul a lăsat-o încurcată.

*

Trebile părintelui mergeau din rău în mai rău. De geaba umbla uneori în puterea nopții prin holdele sătenilor, ca să-și pască hămesiții boi pe locurile, unde altă dată căuta să dea cu ochii de vreo rochie pribeagă. Boin totuș i-a vândut, că n'avea cu ce să-i țină. Bani s'au dus, unde s'au dus și de altă dată. Patima din junețe tot patimă a rămas și la bătrânețe, și mai ales din jocul cărților izvorau neajunsurile sale: cambii protestate, dări neplătite, execuțiuni, și câte toate pe capul bietului creștin chinuit!....

*

La târguri de țară în Vârșăț se desvolta între iel și cutare prieten mai pieptenat convorbire ca aceasta:

— Părinte Pero, începea prietenul privind a batjocură la sărăcăcioasa haină verde gălbinie din spatele popii, decând nu ne-am mai văzut, ai început să năpârlești? Ean spune, n'ai obiceiul să te piepteni?

Popa zicea nepăsător:

— Lasă, nu te face cu duh. Dacă ai bani, vino să dăm un „Färbl“; dacă n'ai, îți stă rău să te ții fălos. Haid să jucăm, asta face mai mult decât vorba goală.

Când jocul se isprăvea, ear părintele perdea de nu mai avea nici un ban rău, își vărsa necazul grăind:

— Acuma, prietene, poți fi fericit, că m'ai pieptenat și pe mine!

*

Birturile din drum cunoșteau toate pe popa și-l așteptau cu sete. Îl știeau în tot locul, că joacă bucurios și pe neales cu fiecine: cu popi, cu notari, cu primari, cu jidanul din dugheană, și chiar cu slujile. În tovărășii de aceste, dacă mai iera și ceva beutură ameteitoare, adeseori se puneau oamenii la ceartă, după care urma neapărat părueala. Părintele, treaz totdeauna, căuta numai atâta să nu verse sânge; acolo însă unde izbea odată popa Pera cu braț vârtos, învineța carnea și vânăta rămânea cu săptămânile. Ear când nu putea să-și răzbune îndată, îș răzbuna la o săptămână, la o lună, ori la anul. Dar de uitat? nici vorbă...

Pe calea aceasta îș făcuse, în sfârșit, dușmani o mulțime în sat și în împrejurime.

*

Un botez i-a și pus capul. Se vede, că așa i-a fost rânduit. Veniseră la popa pe o earnă geroasă două femei bătrâne, fie care cu câte-un copilaș în fașă, să boteze. Popa Pera, cel cu dogmele străbune, nu boteza alt cum, fără prin întreită cufundare în apa dela râu.

Nu i-a păsat popii, că gerul iera cumplit, ci a luat banii pentru botez, i-a pus în buzunar și a pornit la râu cu babele, care duceau copilașii îmbrobodiți în scutece. Și s'a pus popa pe cetite la râu, și cetind mereu a apucat un copil din mânilor uneia, a cufundat odată în locul unde iera gheața spartă, a cufundat de două ori, și l-a cuprins un frig la mână ca niciodată,

și când a treia oară a cufundat, — un copil nu-i: i-a alunecat din degetele înghețate, și mititelul a trecut sub gheață. . . . Mai scoate-l viu, dacă poți!

Popa Pera nu s'a alterat prea tare, și a strigat cătră femeea a doua:

— Babo! Auzi babo! Adă pe ălalalt, că ăsta se duse diavolului.

Baba a doua voea să se ducă, ca să nu pățască nenorocire ca cea dintâi.

— Stai pe loc! Ce, fugi?

Dar ea, unde să stee pe loc, iera departe cătră casă. Baba cea cu pagubă se băgase în râu, dădea la o parte sloiurile de gheață dela țărzure ca să scoată pe cel înecat. . . și să tânguea amarnic, de te lua o groază.

Părintele se infuria tot mai tare. Roșu și cu nările largi se sbârlea așa:

— Da, ce mi te scâncești aci, hârcă bătrână! Par' că-s de vină, dacă-i frig și-i înghețat. Ce mi-ați venit pe cap în vreme de asta! De ce n'ați stat acasă! Voi, vite încălțate!

Bătrâna nu se lăsa de tânguit. Începea să bla-steme pe popă, care însă, brutal cum iera, nu-i rămânea dator deloc:

— Tu cotoroanță bătrână! Tacă-ți fleoanca! Auzi tu, talpa eadului! Am să vă arăt io! Io-s popa vost! Io' poruncesc! . . . Cară-te acasă! Și să nu-ți mai deschizi gura! Că te omor. . .

În sfârșit baba nici nu mai ajungea la grai de vorbele părintelui. Copilul nu l'a găsit. A apucat biata babă alt drum cătră casă, și a gândit în capul iei de femeie:

— Vezi bine, tot noi, prostimea, sântem și de pagubă și de ocară . . .

*

Satul, în noaptea aceea, a fost deșteptat din liniștea sa în mod cu totul străin.

Alergau oamenii din vecini la casa popii, dând alarmă :

— L-au omorât pe popa ! L-au omorât pe popa !

Oamenii, care auziseră o împușcătură, s'au adunat într'un târziu în jurul casei. Unii au intrat cu frică în lăuntru, și au zărit pe popa cu fața ca ceara întins într'o baltă de sânge ; la cap o servitoare îi ținea o lumânare și plângea. Se mirau, îș făceau cruce, apoi ieșeau din casă și intrau alții. Dar pe omorător nime nu l-a urmărit.

S'au făcut, în zilele următoare, la intervenirea autorităților, câteva arestări de geaba. Veniseră și doi medici cu alți slujbași și comisari, de au făcut auto-psia și au încheiat un proces verbal.

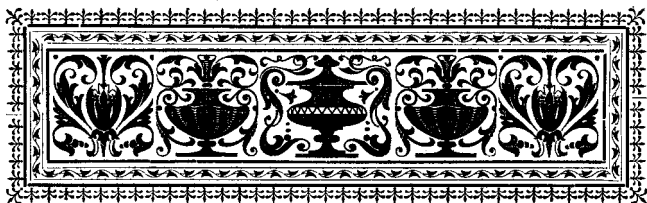
Ear, la urmă, tribunalul a dat de știre, că nu s'a putut constata cine a fost făptuitorul crimei ; a constatat însă, că mai întâi un glonț a străbătut seara la atâtea oare prin fereastă, a spart două geamuri, a nimerit pe părintele Pera Maximovici în pânțece, eară la urmă glonțul s'a oprit în șira spinării, unde s'a și găsit. . . .

*

Și actele s'au pus la dosar.

Bătrâna

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Amintire despre C. B.

Este patul de boală întinsă, galbină și cu ochii stânși, își așteaptă odorul acasă. Odorul nu ie altceva, decât ia, un biet zidar, care lucrează ca simbriaș la alt zidar.

Îl știe dus la muncă, unde pleacă dimineța și de unde nu se întoarce până în noapte, târziu ori mai puțin târziu, prea de vreme nici odată, dar totdeauna plin pe cămașă de praful ruginiu al cărămizilor mestecat cu al varului, și cu mirosul veșnic de tutun prost și de alcool.

Ea n'ar băga în seamă nici praful, nici mirosul ce răspândeau hainele lui, n'ar simți nici chear boala, dacă l-ar simți pe iel aproape.

În totdeauna, când sosea dela lucru, îl întreba veselă, dacă a venit? dacă ie flămând? dacă ie ostenit? Se întâmpla de ea se culca înainte de a sosi el, îi aprindea lumina de său, o pune la mijlocul mesei și când sosea îl privea cu duioșia sufletului simțitor, așteptând să-i soarbă toată, toată vorba.

Iel?

Să te miri, facea o față sarbădă; îți venea să crezi, că ar fi dorit mai bine să-l înjure mă-sa. Vorba bună ieșită din gura mamei sale îl supăra, răspundea scurt și sec, câte-odată năcăjit, ori nu răspundea nimic. Îl întreba cumva bătrâna a doua oară acelaș lucru, iel își perdea răbdarea și da un răspuns răstit; încerca bătrâna biata să-l domolească cu bunătate, iel se înferbânta mai rău.

Să te fi pus să-l întrebi mai târziu, că de ce-ia așa? negreșit, n'ar fi știut da răspuns lămurit, dar poate ar fi roșit.

Când în sfârșit, bătrâna blândă și tristă, își ștergea în tăcere ochii de lacrimi și se uita în gânduri la colțul maramei ce-l frământa ușor printre degete, atunci totuș îl cuprindea un fel de părere de rău și i se ivea în minte răposat tatăl său, pe care îl iubise și dela care, dealtfel, primise bătăi uneori, deși ajunsese flăcău de douăzeci de ani și lucra alătura cu bătrânul. Acesta iera titlul obișnuit ce îl da tatălui său, vezi bine, numai când vorbea despre iel cu alții. Mamei sale putea să-i zică și deadreptul „tu bătrână“ sau „măi bătrână“, — ea întâi iera femeie, și a doua învățase să-și înecă supărarea în sine.

Astfel morocănos din firea sa, fără să fie înrăutățit, găsea o mulțumire de căpetenie în beutură. Partea mai mare din banii puțini ce îi câștiga în fie-

care Sâmbătă, mai bucuos îi chieptea pe rachiu : se mângăea cu închipuirea, că rachiul omoară foamea. Toți tovarășii săi ierau încredințați prin experiență proprie, că într'adevăr beutura cea mai bogată în alcool strică pofta de mâncare. Despre faptul, că lucrătorul trebuie să o bea, nu mai iera între dânșii nici cea mai mică nențelegere; se bucurau, că pot să o consume, fără ca stomacul să ceară și ceea ce nu pot să-i dea; — la un muncitor sărac alcoolul n'are să producă apetitul, nici să ajute mistuirea; ear cine ie domn, poate consuma în alt chip, căci altul ie și stomacul lui.

Al sărăciei iera în mare parte meritul, că nu se făcuse bețiv de frunte. Din bănișorii ce-i ridica la sfârșitul săptămânii avea să dea și pentru trebuințele căsii, căci bătrâna puțin câștig făcea cu zarzavaturile și merele ce vindea în piață.

Sâmbăta iera, cu toate aceste, ziua când odorul mamei se îmbăta aproape regulat. Cum se resfirau pe la șase ceasuri dela lucru, câțva credincioși colegi se adunau la birtul lor, unde puteau consuma și pe credit, — mai ales că birtașul Ionică iera Român, — și începând cu păhărelul, sfârșeau cu sticla rotungică și cu sgomot de lăutari și femei. Colo în zorile Duminecii sânt de obicei chefuiți tun cu toții, cu lăutari și femei cu tot, în solidaritate.

Nimic, absolut nimic necuviincios nu găsea în fapta asta. A-și petrece în felul acesta iera, din contră, pentru iel o vitejie. Mumă-sa își zicea : las' să facă acum, că ie tinăr, abea de douăzeci și cinci de ani; doară și domnii ăia își petrec câteodată și mai și... o știm noi, că în oraș am crescut amândoi; ficiorul meu știe și scrie așa mai rău, pe vremea mea

nu ştieau nici atât... dar petreceri ierau şi p'atunci, straşnice petreceri! capete sparte şi scaune rupte ca şi astăzi....

Luni dimineţa uneori iel o întreba tot cam scrintit :

— Mamă (atunci nu zicea „măi bătrână“), mamă, cum sânt ieu, când sânt beat?

Mamă-sa răspundea zimbitoare :

— Ca un nebun, dragul mamei!

Cu alt cuvânt nu-l certa. Dar cuvântul acesta îl făcea să râdă şi să fie mai vorbăreţ.

— Ştie ăl cornorat, că dacă încep lăutarii să-mi tragă de jale, îmi pierd sărita şi sparg tot ce prind în mână; mi se pare, numai tu mă poţi domoli... îmi vine să mă bat cu morile de vânt... chear ca un nebun.

Iei îi părea cumplit de bine să-l audă, că se ocupă cât de cât şi cu dânsa; morocănos şi ursuz îl vede deajuns în alte zile.

Sânt trei săptămâni întregi, decând boala o le-gase de pat. N'a fost de atunci seară în care, aştep-tându-şi copilul acasă, să nu fie cuprinsă de gândul morţii. Iel nu înţelegea durerea iei mută, de a se vedea murind atât de părăsită. Se mulţumea să-i plătească doftoriile ce i le ordonase medicul, sau să-i aducă în buzunar câte ceva : nişte bucăţele de zahăr, o portocală, ori o sticlută de vin. Bătrânei nu i se părea a bine schimbarea asta în firea lui. De altă parte îi iera spre greutate să-l ştie scos din văgaşul său ; mai ales ar fi dorit, ca Sâmbetele să le chefuească în voea lui cea veche.

Iel nu se îndoea, că bătrâna are să se facă bine : cei şasezeci de ani nu sânt mare lucru, şi mai fusese

bolnavă și de altă dată. O credință prinsese într'însul rădăcini, și anume că: ea nu poate să moară, câtă vreme iel ie de față.

Într'una din dimineți ea se simțea rău cu desăvârșire. De întrămat nu mai avea acum nici o nădejde.

— Astăzi ți-i mai bine! a zis iel cu pălăria în cap gata de ducă.

Iera o zi de Vineri, și ea par'că ar fi voit să-i zică să rămână acasă. Se temea de Vineri și a răspuns:

— Să nu te duci încă.... ar fi bine să chiemi pe.... (Voea să zică: ar fi bine să chiemi pe părintele Isaia să mă cuminec).

Dar a privit în față pe fiul său, i s'a părut, că nu-i place să-l oprească în drum, și și-a îndreptat vorba:

— Du-te, puiule, du-te, pare-că mi-i mai bine... Să vii, să vii curând...

Cuvintele din urmă le-a zis încet, iel nu le-a auzit.

După ce a plecat, o babă din vecinătate venea și astăzi, ca și ieri și alaltăieri, să slujească pe cea bolnavă și, drept răsplătire, să mai culeagă cutare mărunțiș de prin casă, pe ce putea pune mâna. Și ea iera săracă....

Cătră seară, neliniștit, s'a întors acasă. Mereu i s'a părut, că vede sosind o fetiță din vecini, de-l cheamă în grabă acasă. Acum o vedea neschimbată și s'a liniștit. Ea a cerut să nu-i stângă luminarea. Frica nu o părăsise.

Sâmbătă a zis iel, când iera să plece:

— Nu m'aș duce azi, aș rămânea acasă, că baba aia nu prea dă încoace, dar... de lipsesc nu-mi dă leafa... Trebuie să mă duc.

— Știu io, puiule ... azi ie Sâmbătă ... lasă, că ie bine și așa ... o să fie odată și mai bine, că multe am tras ... multe am tras, și nimic n'am zis ...

Nu se jeluisse până acum în fața lui. S'a dus, dar de astădată cu hotărârea de a se rentoarce cât mai iute acasă.

În ziua aceasta nimeni n'a venit în odaea bătrânei. Doctorul ședea departe. Baba de ieri și alaltăieri nu mai găsea „răsplătire“ în casa sărăcuță, — la ce iera să se ostenească?

Pe la miezul nopții ficiorul s'a rentors treaz. Liniștea lugubră din tindă și din odae l-a înflorat, lumina cea de său scotea un fum nădușitor, ear bătrâna trăea încă. Cu ochii mari, de li se vedea albul, s'a bucurat când iel s'a plecat spre pat și a prins-o de mâna caldă, cu zimbetul nemișcat al omului muribund și cu limba îngroșată în gură a rostit vorbele, ce s'au întipărit pe vecie în mintea lui :

— Mulțămim și de atât ...

Și tot nu credea, că în câteva ceasuri are s'o peardă. Pe drum cătră casă s'a temut, că o va găsi moartă : acum o vedea, și nu se teme.

Mai nainte de a se culca a voit să îndrepte flacăra luminării, și meșterind a stâns-o. A aprins-o de nou, murmurând o înjurătură ; apoi s'a culcat îmbrăcat pe lavița de lângă părete și a durmit greu până în ziua mare ... Ea murise demult.

Trupul iei cald îl făcea să-și închipuească un moment, că doarme. Dar vedea, că nu răsufală. A prins-o de umeri, a ridicat-o încet, încet din perină ; atunci deodată capul iei s'a lăsat pe spate, ear gura mortului a rămas deschisă ... L-a lovit o milă nebună ... I-a

așezat capul în perină, și a stat mut, fără lacrimi, cu totul hăbăucit în fața cadavrului.

Au sosit pe urmă alții, au aprins o luminare nouă, și au grijit de ceea ce iel, în ticăloșia sa, nu putea îngrijii.

A treia zi au înmormântat-o cum se cuvine... Popa Isaia a ținut o predică fără mult înțeles, dar lungă.

Când s'a văzut singur, a început în sfârșit a se desmetici. Au venit la rând muștrările; și de amărăciune îi venea pofța să-și bată capul de zidurile casei pustii. Nu-l mai ținea locul...

Vorbele iei din urmă îi sunau în urechi; ea a voit o singură dată să-l rețină acasă, — iel n'a rămas, nici măcar un popă s'o cuminece nu i-a adus; acum înțelegea dorul, cu care iera așteptat serile; înțelegea dragostea iei, ascultarea iei, și sila de a-i găci gândurile lui. — În schimb ce i-a dat iel?... Își închidea ochii și o vedea îngândurată cu ochii în lacrimi privind și frământând printre degete colțul umed al basmalei...

Adecă ce? Făcuse totuș ceva și iel: rugase pe popa Isaia să țină o predică, cum va ști mai frumoasă. Căci așa l-au sfătuit să facă niște oameni buni. Și adevărat, că popa a și cuvântat... Numai într'un loc nu i-au plăcut băețului vorbele părintelui sfinției sale: acolo, unde răposata își cere iertăciuni dela toți, și chear dela iel, dela ficiorul său. Prost popă! Ea să-și ceară iertări dela dânsul?! Încolo, frumos și mult a vorbit părintele Isaia.

Oare dacă s'ar mai duce odată la popa, — ar vrea să se spovedească și să scape de chin. O spovedanie mult ajută păcătosului.

A și pornit în ziua următoare, mergând așa cam în dorul lelii. Cum a dres-o, cum nu, s'a deșteptat, că în loc de popă se oprește drept în birt. Picioarele băeatului ierau deprinse mai bine cu drumul acesta, decât cu cel al bisericii. Dar a gândit :

— Lasă, ie vreme și pentru popa Isaia !

Birtașul ședea singur.

— Astăzi tu să-mi fii popă, Ionică. Niște vin, neică ! Iute !

— De care ? Întreabă Ionică.

— D'âl mestecat... Ori n'ai d'ăla ? Ce răzi ?

— Las' să vezi... îți sorbi mustața, puiule !

După al treilea păhar își aducea aminte de cântecul ce-l cântase în zilele trecute :

„Păhărelu-i cât un cui,
Când îl pui la gură nu-i ;
În fundul păharului
Sănătatea omului...”

Dar acum nu l-a cântat. Birtașul Ionică a început să-i povestească. Ear iel, deși ierau numai iei doi în birt, zicea mereu :

— Copii ! să bem, să bem ! amărăciunea așa se îneacă. Dar lăutari să nu-mi aduci, le sparg lăuțile de cap, auzi neico !... Și de mâne încolo n'am să mai beau... pe sufletul meu —

— Până Sâmbătă ! a întregit-o Ionică.

Un contrar

BCU Cluj / Central University Library Cluj

m dat cu ochii peste un necrolog într'un ziar din zilele trecute. Necrologul mi-a adus aminte o istorie veselă.

Bietul om ! Fusesse creștin cu gânduri bune, român bun și dascăl harnic. Și cu toate acestea, în afară de hotarul satului său, a rămas necunoscut, ca și când nici nume n'ar fi avut... Dar nici nu s'a trudit să aibă.

Dacă binevoești să mă ascuți, iubite cititor, îți pot împărtăși despre răposatul prieten, că a fost om nu prea bătrân, nici prea tinăr, mijlociu de stat, durduliu și roșu 'n față, cu ochii foarte mobili, mereu vioași și plini de șiretlic. Toată fața lui sămăna de minune cu chipul deștept și drăcos al neuitatului povestaș, mort și iel, Ion Creangă dela Humulești...

aşa cum se găseşte într'un portret în „Revista Nouă“ din Bucureşti.

Timp de două săptămâni, cât am vărat într'o vacanţă în satul P. din comitatul S., am avut multe ocazii să cunosc pe acest creştin.

La o asemenea ocazie mi-a istorisit într'o seară, în ce fel a trântit la nişte alegeri de deputaţi pentru sinoadele noastre bisericeşti pe un candidat, care iera foarte aproape să fie proclamat deputat. Pare că îl aud şi acum povestind...

Îl las să vorbească iel :

*

„Ieram într'o vreme“, — începú istoria, — „sânt trecuţi optsprezece ani, învăţător în comuna asta P. Salarul împreună cu postul meu făcea 80 de fl., adecă optzeci de fiorini pe an, plătiţi în rate lunare pe hârtie, căci în realitate mi se plăteau când da târgul şi no- rocul. Poporul, ca şi în alte locuri, puţin şi sărac, n'avea nici pentru sine, dar pentru mine?! „Plătim pe popa, plătim pe notar, plătim tot felul de dare; ce să-ţi mai dăm şi dumitale, că n'avem de unde!“ ierau vorbele, cu care mă plăteau mai adese. Le-aş fi cerut oamenilor să-mi lucreze ceva pământ de sămă- nat cucuruz, să-mi fac de mămăligă; însă n'aveam decât o feliuţă de grădină cu gardul spart, cu câteva fire de macriş, cu doi cireşi păsăreşti şi cu un nuc trăznit, — ce iera să-mi lucreze? M'ar fi răs şi iei...

Locuinţa învăţătorului iera gratuită. Aveam două odăi, una mai mică şi alta mai mare, amândouă umede, şi o tindă, toate sub coperiş de paie... În odaea cea mare, care iera şi mai umedă, ţineam şcoală, dacă ţineam, că nu prea aveam cui. În ceealaltă, în odaea

nevastei și în tindă stam cu nevasta și copilașii mei, în primăvară țineam și o cloșcă pe ouă tot acolo. Băeții școalei trebuiau să-mi aducă la zile anumite câte un ou de fiecare cap. Ouașle, ce nu se treceau, le puneam sub o cloșcă bătrână, care împreună cu puii ierau singurele vite la casa mea de învățător. Vezi dumneata, puteam perî de foame cu „salarul“, cu firele de macriș, cu cei doi cireși păsărești și cu nucul cel trăznit, — căci puii de sub cloșcă ierau ținta de nimerit a băeților din sat; mai toți puii cloștei mele, cu mult mai nainte d'ai pune la frigare, cădeau jertfă, sburăturiți cât de copiii mei, cât de ai satului, care de care...

Dar Dumnezeu nu lasă pe creștinul bun. Îmi dede și mie pe socrul meu, fie iertat, care fusese popă în satul acesta dreptcredincios. Din când în când socrul mai trimitea ginerelui și nepoților săi d'ale mâncării: grâu, cucuruz, verdețuri; earna pela Crăciun mai venea ceva carne și unsoare... La niște Paști odată mi-a adus deodată cu ouașle roșii și două icoane frumoase, mari, să împodobesc păreții odăii, unde mai aveam două: pe Cristos în brațele Preacuratei și pe Șaguna. Icoanele aduse de socrul meu ierau Carol și Elisaveta; le cumpărase la târgul de țară, și io mult m'am bucurat. Am ținut sfat obștesc și am hotărât, să punem pe Elisaveta și pe Carol în odaea nevastei, pe urmă am chemat toți copiii, le-am arătat la toți și am zis cu glas respicat:

— Acesta ieste regele Carol al Țării-Românești, și aceasta este Elisaveta, regina Țării-Românești! — ziceți și voi după mine.

— Acesta ieste regele Carol al Țării-Românești, și aceasta ieste Elisaveta, regina Țării-Românești!

Și copiii s'au bucurat și iei.

În alte zile au venit câțva țărani, să-mi vază icoanele cele nouă. Și earăși ne-am bucurat cu toții și, nu știu de ce, par'că ieram mai făloși ca altădată.

Nu purtam frică deloc, că o să mă încurce domnul inspector de școale cu icoanele mele, mai vârtos că nici n'avea datină a vizita școale ca a mea. Și totuș, nu știu ce a gândit, a venit odată și în P., s'a uitat pe rând în toate odăile mele, a privit lung la Elisaveta, după aceea și mai lung la Carol, a dat din cap, n'a zis nimic. Io mă făceam, că nu văd încotro privește; dar vedeam bine, că i-i necaz și așteptam să strige odată: „Auzi, asta nu place la mine, moi!“ Să te miri, că s'a răbdat și a tăcut mulcom. D'aici încolo mă luase la ochi; a băgat de seamă, că nu-i știu limba după pofta lui, venea tot mai des și mă necăjea rău, — arză-l focul! Mustăciosul naibei se supăra cumplit, sta să-și smulgă barba câte odată; și earăș altădată, nu mai știi cum venea, că râdea de se făcea ca un rac și se ținea de burtă, — după toate semnele răspundeau bine copiii, și numărau iei ungurește unii până la cinci, și nainte și napoi, cum îi plăcea domnului inspector; alții mai bătrâni o duceau până pe la treizeci... ce-i mai trebuia? Afară de limba ungurească, altceva nu întreba nimic; dacă întrebam io, iel nu mai asculta...

Am slujit așa zece ani de zile. Și am zis odată românește inspectorului:

— Dle inspector, eartă-mă să-ți spun, de ce copiii din școală știu rău ungurește: părinții copiilor nu numai că se supără, dar mă amenință cu bătăi dacă vreau să-i învăț în școală limba ungurească; alții îș bat joc de mine, și mi-au lipit păreții casei cu

hârtii de ocară, de nu pot să vă povestesc. Cum să-mi prind mintea cu proști de ăștia, că sânt în stare să-mi rupă vre-un picior și să-mi spargă ferestrele, și n'are cine să mi le plătească. Și apoi, să vorbim drept, dle inspector; dta știi că în sat copiii n'au cu cine vorbi ungurește; orcât de mult ar învăța în școală, la urmă tot uită acasă. Ieste muncă foarte grea și de geaba. De ce să silim lucrul?

Vedeam că îmi dă dreptate pe jumătate, pentrucă mișca din umeri și într'una repeta:

— Ce să facem! Așa-i porunca de sus!

Ce-a mai urmat? A urmat, că am lăsat dăscălitul; nu numai fiindcă țineam să nu ne supărăm prea rău cu dl inspector, ci și pentru altceva. S'a întâmplat adecă lucrul așa, că murind socrul meu a lăsat cu limbă de moarte, să mă las de dăscălit și să port economia, grădinăritul, negustoriul de vite și mai de parte, că mă deprinsesem cu toate încă pecând trăea. Altfel negreșit, cu școala goală n'aș fi purtat greutatea vieții.... De șapte ani, de când am părăsit școala mea, să nu crezi dumneata, că mă ocup numai cu economie, cu grădinărit și cu vite. Îmi fac treabă câte odată și cu altele. Pentrucă așa pofteste lumea, n'am ce face! Spre pildă, vine rândul să alegem deputați d'ăi bisericești, la sinoade și congrese, apoi sânt sigur, că mi se dă onorifica sarcină: de notar în sinodul parohial, ori de bărbat de încredere, ba odată mi s'a dat o funcțiune și mai onorifică, adecă nu mai puțin decât: comisar consistorial mirenesc pentru scrutinare într'un cerc electoral, unde fusese împedecat d'a se înfățișa comisarul numit, un domn mai mare decât mine, dar lucrul acesta numai odată în viață mi s'a întâmplat. — Mai adeseori ieram bărbat de încredere. În așa

calitate, după ce se săvârșea alegerea deputaților pentru sinod sau congres, subsemnam cu litere caligrafice procesul verbal, îl pecetlueam cu sigilul parohial, îl puneam în plic și earăș puneam pecetea parohiei, pe urmă și pecetea mea, în sfârșit scrieam adresa, și tot io primeam încredințarea, să duc protocolul, așa gătit, la domnul comisar în comuna hotărâtă mai înainte de înaltul consistor. Acolo trebuiau să se adune toți bărbații de încredere din celelalte comune aparținătoare unui cerc electoral. În comuna asta se făcea apoi scrutinarea și alegerea cea adevărată sub conducerea comisarului nempedecat întru împlinirea funcției sale... Vei fi știind și dumneata astea! Ți le-am înșirat, fiindcă sânt cam vorbăreț, să fie cu iertare... și mă ia gura pe dinainte.

În cercul electoral al nostru sânt douăzeci și două de comune: va să zică douăzeci și doi de bărbați de încredere ar trebui să fie în cercul acesta, de câte ori se face alegere.

Iera vorbă odată în sat la noi, să alegem deputat pe unul, om d'ai noștri. Pentru că vezi, ni se dase poruncă mai înaltă, pe ascuns, să-i dăm voturile.

Se știe, că în sate se fac multe de toate: fâgădueli, amenințări, uneltiri, trageri pe sfoară, fel și fel de abuzuri, numai alegeri libere ba. Deputatul uneori stă față la alegerea lui, mai ales dacă ieste și protopop. În zădar mai zice câte un sfătos d'ai tineri: „Alegătorii au să-și manifesteze voința liber!“ Cine-l ascultă? Se lucrează pe față și pela spate, în fel și chip; se face mai ales o adevărată risipă de rachiu, spre bucuria Ovreilor... Să dai protest contra alegerii, în asemenea împrejurări, nu prea ajută... că te strici

cu cei mari și tari, și îți faci trai nesuferit... Las', mai bine așa!

Cum am zis, voeam să ne alegem deputat, și aveam nădejde să reușim; căci după cum am înțeles, mai mult de jumătate din comunele cercului nostru, de toate douăzeci și două la număr, cum am spus, votaseră pentru iel. Din cei douăzeci și doi speram ca cel puțin trei ori patru n'au să se înfățișeze la scrutinare, cam așa se face; sau că li se vor nimici voturile, ca defectuoase la forma lor, ori te miri ce alte nevoi. Mai iera însă și un al doilea candidat, să-i zicem Zaharia Morariu, pentru care votaseră câteva comune cu alegători număroși. Și mai cu seamă iera o comună mare, cea mai poporată în tot cercul, cu mai multe sute de alegători. Comuna aceasta putea să ne trântescă pe deputatul nostru și să aleagă pe domnul Zaharia pomenitul. Ieram îngrijat.

Cum s'o dregem?

Dintr'o scrisoare anonimă aflasem un lucru îmbucurător, că în comuna cea mare nu s'ar fi urmat pe calea cea oablă; între alte multe și mărunte nu s'a observat terminul alegerii deputaților; votaseră în biserică alegători, care nu ierau prezenți; protocolul nu s'a încheiat la fața locului; că dl candidat Zaharia Morariu a dat câteva roate la fața locului să producă bună „impresiune“ asupra alegătorilor, dar asta s'o las la o parte. Scrisoarea iera anonimă, trebuia să mă conving că ieste și adevărată.

Să vedem.

În Dumineca hotărâtă pentru scrutinare am plecat d'acasă dimineța cu protocolul nostru în buzunar. Protocolul iera în toată regula, din întâmplare. Am pornit pe un drum rău, și după o cale de trei ceasuri

într'o hodoară de căruță, trasă de două gloabe și sus pe capră având un vizitiu surd și gușat, — anume ales, — am ajuns pe la opt la locul dorit; m'am dat jos din fundul coșului și așteptam să sosească și domnul comisar, dacă va binevoi.

Am intrat deocamdată în curtea școlii, să văd cine mai ie p'acolo. Alți bărbați de încredere din comunele cercului electoral al nostru așteptau și iei, unii tolăniți pe niște fân, alții răzimați în bâte. Mă dau în vorbă cu bărbații mei; cunoșteam pe unul ori doi, dar pe cel cu pricina nu-l cunoșteam. Trag io cu urechea... Îl găsesc în sfârșit și mă leg de iel; iera un țaran dintre cei mai bogați din comuna lui. Fac ce fac, îl iau cu mine peste drum la birt, — ce iera să stăm cu gâtul sec până va veni dl comisarăș, mai bine să înghițim un ciocan de rachi, fiecare pe socoteala lui. Vine Românul cu mine la birt bucurat, și nu se nădăește, că are să fie tras pe sfoară, de fel.

După puțină vreme zic io :

— Știi dumneata, pe cine am vrea noi să alegem ?

— Dacă mi-i spune, oi ști...

— Pe domnul Morariu Zaharia... Noi am votat toți pentru domnul Morariu...

— Apoi, că doară și noi am votat tot pentru domnia sa, dl Zaharia...

— Și voi ?

— Și noi !

— Ei, ce nu spui mai curând?... auzi, auzi, pentru dl Zaharia... harnic om, cinstit om ! Ieu gândeam, că voi ați votat pentru... (am spus pe al nostru).

— De unde !... Toate voturile, două sute și cinci, sânt pentru dl Zaharia Morariu aici la „potrocol“, la mine.

Ne-am pus la o masă și am rămas noi doi, cu două sticlute înainte.

— Noroc bun!

— S'avem parte!...

Am tras amândoi câte una la măsea.

— Bine, măi neică..., zic io mai aproape de urechea omului de încredere, să-ți spun ceva... de pe la noi, dar vezi să nu o dai mai departe... Știi, că la noi popa n'a adus la cunoștință cu 8 zile înainte, că în cutare Duminecă se va ținea sinod parohial pentru alegere... noi am ales așa în pripă... fără multă fasolire....

— Chear ca la noi!

— Nu mai zice! Și voi ați ales așa... pe furiș?

— Și noi.

Treaba mergea peste așteptare. Îl îndemn mai departe.

— Apoi, ascultă puțin, la noi au votat și de aceia, care au murit demult....

— Noi asta n'am făcut-o; dar am pus în potrocol vre-o zece alegători, care nu ierau în biserică nicăiri, că unii ierau duși din sat, încoace și încolo... cine să mai umble după iei?!

— Tot acolo iese!... Va să zică au votat oameni, care nu ierau de față... Ca și la noi....

— D'apoi cum!...

— Uitasem să-ți spun, zic earăș io, că potrocolul nostru s'a pecetluit acasă undeva, pe la popa cu neamurile lui....

— Și la noi! îmi răspunde omul tot mai curajos și a bătut odată cu mâna în masă.

— Ean să mai bem. Va să zică și la voi s'a încheiat protocolul pe acasă?

— Și la noi!... D'apoi cum?!...

Ieram mulțumit. Ce să-l mai descos? S'a descusut de sine...

Ne-am sculat, am plătit io tot... Mi-a mulțumit omul meu și ne-am rentors la locul de unde am plecat, în curtea școalei, și am intrat, cu ceice mai so-siseră, în școală.

Pe la 10 ceasuri eată și domnul comisar, un domn bătrân, și pătruns adânc de gândul, că stă cu mult mai pesus de opincarii din sală. Tocmindu-și glasul, începe a desface încet scrisorile sigilate cu două sigile și a număra voturile. Scrisoarea cu pricina, potrocolul, împreună cu scrisoarea mea rămaseră cele din urmă. Când a desfăcut pe al lui, iel îmi trăgea cu ochiul a voe bună; ierau în adevăr peste două sute de voturi pentru dl Zaharia Morariu, tocmai deajuns... Au strigat unii: Să trăească dl Zaharia Morariu!... Dar atunci m'am ridicat ieu din bancă, și am început să povestesc, nu ceea ce vorbisem la birt cu bărbatul de încredere, ci numai ceea ce aflasem din scrisoarea anonimă. Când am gătat de spus, m'am provocat la bărbatul de încredere, să spună dacă așa ieste, sau nu? Și să vezi dumneata! Omul prost a început să tăgăduească... Acum, îmi părea rău, dar n'am mai putut să-l cruț, că rămâneam de minciună, și am descoperit frumușel tot ce mi-a spus iel însuși la birtul din sat mai adineaori...

Să-l fi văzut pe sârmanul bărbat de încredere, te apuca mila... Nu știea, cum să mai răsuffle... ce să mai apuce cu mânille... cum să șeadă... unde să se ascundă... îi înțeleniseră picioarele... vai și amar. Așa poznă nu mai pățise!... și cu cât spuneam mai departe, cu atât mai tare râdeau cei de

față cu dl comisar cu tot, râdeau, domnule, de să se prăpădească în răs. . . . În sfârșit a trebuit să râd și io ; astăzi când mi-l închipuesc, îmi vine râsul eară....

Cum s'a făcut nevăzut, nu-mi mai aduc aminte, — dar de bunăseamă nu mă va fi binecuvântat.

. . . . Și așa s'a nimicit un protocol cu peste două sute de voturi, și am reușit cu deputatul nostru, pe care să-l țină Dumnezeu încă multă vreme, că ieste d'aici dintră noi. . . . În sănătatea lui! . . . “

*

Seara târzîu, după ce a adaus la cele de mai sus vre-o alte două drăcovenii, m'am despărțit de voiosul meu prieten, și a două zi am plecat din sat.

D'atunci nici nu l-am mai întălnit. Îi zic și io : Să-l ierte Dumnezeu !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La masă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

e mai bucată! Varză, dar varză acră, gătită ardeleneste, cu sarmale și slănină, a! Ce mai bucată! Fără seamăn, domnule, fără seamăn!.. Înțelegi-mă?

Nu odată grăește cuvintele aceste, cu glas rar și pe nas, domnul Turtă Mihai, om bătrân și aproape fără nici un fir de păr pe cap, — de obicei Joia și Dumineca le mormăie regulat, chear dacă ie singur în casă; iș trage apoi cu degetele peste mustețele albe sburlite și în parte galbine de fumul de tutun, le dă în laturi și așteaptă nerăbdător sosirea verzei, — mâncarea sa cea mai aleasă și mai preferită. Ie mult pricepător într'ale bucatelor; se pricepe chear și la gătitul culinar, ear la consumarea lor ie competent cu desăvârșire.

În fiecare săptămână ține două zile de sărbătoare : Joia și Dumineca. Haina sărbătorească a acestor zile — și a tuturor zilelor mari de peste an — ieste la dânsul întotdeauna varza. Obiceiul de a prăznuî în acest chip se poate astăzi vedea și în alte multe case românești. Dar cu anevoe aș găsi o persoană, care să o înghiță cu atâta voluptate ca domnul Turtă Mihai. Petele mai mari și mai mărunte, ce le vezi pe surtucul și pantalonii săi după ce se ridică dela masă, sânt mărturie, că în faptă varza ieste la casa d-sale o haină de sărbătoare. Lipsa iei în restul săptămânii o despăgubește cu ce poate. Când trece bună oară pelângă băcanul din colț, unde sânt expuse la fereastră icre veșnic „proaspete“ și „acum sosite“, earăș îl auzi :

— Ah ! Ce mai bucate ! Icre negre, bravo ție ! Știi domnule, fără seamăn, dar fără seamăn... Înțelegi-mă ?

Și haid în băcănie și târguește și nu cruță, căci vorba ie de icre.

Acasă le gătește cu unt-de-lemn, lămâe ori nițică ceapă, și mult și bine frecate cu o linguriță de argint, sau dacă se întâmplă, că nenea Mihai ie foarte arzător după icre, nu mai ie trebuință de nici o lucrare prealabilă, le ia pe întregul cu lingura și îmbucă, îmbucă, îmbucă până ajunge frumușel la fundul borcânașului.

Aici, n'are încăt, se oprește cu oarecare jale, sughiță de două trei ori, pune mâna pe o sticlă cu vin de care are acasă totdeauna bun, — trage o dușcă, stă, — încă una, și de încheere încă una. După asta, cam obosit, se pune la odihnă și își aprinde ciubucul.

A doua ori a treia zi earăș se rotește pe la vitrina unui „Magazin de coloniale și delicatese“, și-i

lasă gura apă privind soiurile, de care ie asortat magazinul. Elelei! ce costițe afumate și înguste! Ce șuncă și slănină! Ce mai mușchiuri cu cotlete! Ce limbă de bou! Eacă și ardei! D'apoi peștii, pătlăgelele, muștarul franțuzesc!... și însfârșit toate articolele necesare menagiului său! N'avea decât să aleagă. Și haid acasă cu un pachet mărișor în mână..

Dacă își îngreuna stomacul ori suferea de constipație, avea la îndemână tot felul de remedii, mai ales ape minerale, excelente purgative, plăcute și ușoare, aplicate cu mare succes și recomandate de medici distinși străini și indigeni... Pofta de mâncare trebuia să revină în urma unor mijloace atât de lăudate.

*

Nu știu, dar pare că ie frumos să-l vezi, când se așează la masă. Cum se aduce supa, golește mai întâi două țuici, tușește și earăș își netezește mustețele, după asta așezându-se într'un jeț larg, își atârnă încet un mare servet pe după gâtul gras. Scăfârlia golașă, sclicicioasă, ce resare din servet, obrazii aceia roși au un aer așa de inocent, așa de comic și de fericit: acum începe cea mai plăcută muncă în viața lui toată.

— Îmblățești, îmblățești zdravăn, nene Mihai! — îi zice prietenul său avocatul Pavel Noroi, un om nu prea chibzuit la vorbe; să nu te spetești nene, că ar fi păcat de moarte...

Ear nenea Mihai, în bună dispoziție, răspunde cu gura plină:

— Cunoști tu pe Șekspir? pe englezul ăla?

— Ii place și lui varza ardelenească?!

— Asta nu o știi. Lasă-mă să vorbesc... Șekspir are o vorbă: a fi ori nu a fi! Știi ce? Înțelegi... Io nu sânt nici decât Șekspir, dar știu să pun întrebarea mai lămurit decât a pūs-o iel: a mânca ori a nu mânca, asta-i vorba! Cestiunea astfel pusă se desleagă dela sine; șezi dar colo și împlătește și tu dacă știi. Șezi, rogu-te, și fă-te ca și când ai mânca; sau dacă nu, fă-ți o țigară, înțelegi-mă.

Și fără să-l mai privească mănâncă mai departe, nu mai grăește până la sfârșit nici un cuvânt.

Plecând mozafirul, vorbea în sine:

— Rar băeat mai ie Mihălache al meu. Am să-i dăruesc, înțelegi-mă, o păreche de pantaloni de ziua numelui, pantalonii cei vârgați, care nu-i mai port, sânt ca și noi... abea doar un petec. Știu, au să-i placă...

Mihălache nu iera altul, decât meșterul său bucătar, om vrednic, bătrân, credincios și potrivit cu stăpânul său, — dar, după credința acestuia, întâi și mai întâi desăvârșit măestru bucătar.

Pelângă Mihălache nu mai ținea pe nimenea lângă sine, decât pe un băeat de bucătărie, ca ajutor. Femei zicea că nu ține la casă, cu nici un preț.

Însurat n'a fost, deși avusese o poziție bănoasă. Acum iera funcționar penzionar. Prietenii nu prea umblau la dânsul, căci nu-i chema decât foarte arareori; iel pentru aceea primea din toată inima învitările ce i se făceau din partea lor, ca să nu-i supere.

*

Băeatul de bucătărie ridică masa, Turtă deșartă vinul ce mai ie în sticlă până la picătură, se ridică greoi, ținându-se cu ambe mâinile de burta largă, ro-

tundă și înfiptă par'că dintr'una pe picioare scurte cu niște pantaloni largi, negri și soioși. Se leagănă spre sofaua dela masa de citit, se cufundă într'insa și își lasă capul pe răzimătoare. I se aduce ciubucul aprins cu cărbune și gazetele; ear peste o jumătate de oară, „ostenit de munca zilei“, adoarme în pace sforăind lung și cadențat.

II

Ie vesel mereu nenea Mihai.

Astăzi însă ie mâhnit, tare mâhnit, aproape desperat.

Așa nenorocire! Să-i moară, închipuiți-vă, să-i moară bucătarul, Mihălache cel meșter. Grozav!...

Adio, adio tu varză incomparabilă!

Rămâneți cu bine, voi ciorbe și fripturi, voi cozonaci și plăcinte cu brânză! Măestrul vostru, bucătarul Michălache, s'a dus sărmanul, s'a dus să nu mai vină...

Și suspina Turtă, să i se sfășie sufletul, — ca un adevărat copil răsăiat :

„Săracu, săracu Mi—Mi—Mi—hă—lache! Cât... cât... am ținut la iel...“

*

La trei zile, într'o după-ameazi, îl deșteaptă din somn o femeie bine gătită, cu frizură modernă, la vârstă de vre-o patruzeci de ani, și îi cere să o primească econoamă.

Turtă (nu știe nici iel de ce) își făgăduise cu jurământ să nu primească picior de cocoană în casă și îi răspunde somnoros :

— Da, așa ie, mi-ar trebui un bucătar, înțeleșimă. . . . Dumneata vrei să întri bucătăreasă?

— Așa ie, domnule.

Iel o privește mai deaproape și se miră.

— Prea bine . . . uite, cum vine, înțelegi, de vrei d-ta să faci astfel de servicii. Mi se pare, ai un chip mai mult de cocoană . . . dacă nu te supăr?

— Nu mă superi, domnule. Sânt femei foarte nefericită, văduvă. Bărbatul meu a murit de apoplexie în anul trecut. Da, a fost . . . a fost angloat la telegraf. Io am rămas pe stradă, n'am din ce să trăesc, n'am pe nime . . . Fii îndurător, domnule, te rog, nu mă lăsa. . . .

Îș șterse ochii cu o batistă.

— Bine, bine, madamă, ieste cam greu ; dar în sfârșit, înțelegi dumneata, o să încercăm. De unde iești de loc ?

— Sânt de aici, dar am trăit și în alte orașe. —

Ie angageată ; i se arată bucătăria, grădina de zarzavaturi și tot magazinul de proviziuni.

Ear nea Mihai a scăpat de o grijă capitală. — Afacerea nu i se părea deloc misterioasă.

III

Masă mare se gătește. Luminările sânt aprinse în sfeșnicele cele de argint : nenea Mihai îș ține ziua numelui.

Oaspeții sânt adunați. Cu toții sânt vre-o șapte. Până la vremea mesei se așează deocamdată la un taroc ; căci vremea ie ban. Focul arde în sobă ; Noemvre a adus eara cu sine. Vorbesc puțin, ca toți jucătorii de cărți, și fumează mult din țigări și ciubuce.

Sânt între mozafirii aceștia chipuri destul de remarcabile. Ie majorul Lupul, căpitanul Ionașcu, ambii

militari în retragere. Majorul om înalt și uscat, barbă rasă, aerul aspru, încruntat; când vorbește pare că și acum ar comanda unui corp de soldați: Marș!.... Stați!...

Camaradul său Ionașcu din potrivă, zimbește permanent, dar cam neliniștit; ieste gras, cu păr puțin pe cap, cu favorite lungi și rari; ie cu multă atențiune la orce mișcare de-a majorului. Sânt amândoi oameni buni, penzionari inofenzivi. — Mai ie un înalt funcționar, asemenea în penzie, cu ochilari mari pe nas, și cu capul ridicat om grav și încrezut; i place să fie întimpinat din partea oamenilor mai tineri cu: „Sărut mâna!” Ține să stee în bune legături mai vârtos cu Pavel Noroi, care încă ie de față. — Iel, avocatul, ie mai ales organul care poartă cuvântul în societatea aceasta. Povestiri picante le spune și ascultă bucuros, la orce ocaziuni. Ie mult iscusit și foarte viclean; ceilalți privesc cu oare care frică și nencredere pe omul acesta cu capul mare, diform, cu față pufoasă, gălbinie, încungiurată de o barbă scurtă și neagră. Un ochi cevaș mai închis decât celalalt, zimbetul ironic, amar și în sfârșit mișcăările lui uneori îngâmfade, de altă dată umilite, toate inspiră un fel de bănuială celor ce se apropie de dânsul. Și de aceea mulți socotesc pe Noroi chear de om mai primejdios decât ieste în realitate. Cu femeile, cu toate, ieste prea curtenitor, dacă nu-l vede nevastă-sa: o femee tinără, arțăgoasă, în fața căreia iel ieste slab de înger, și ieste nevoit, probabil din prudentă, să-și țină clanțul și să-i poarte fără încetare un respect enorm. — Lângă Noroi șede un fost profesor, acum gârbov și sărăcit; ie gânditor și tăcut, cărți nu joacă, se pare a fi un om nenorocit: de altfel ie șiret și ager la ochi, și îl vezi

mereu în societatea lui Pavel Noroi; modul său de viață nu mi-i cunoscut. Nu ieste însurat, afară de avocatul, nici unul din oamenii dela masa lui Turtă: sânt sau văduvi sau nensurați. În sfârșit pentru completare, trebuie să amintesc și cele două fețe bisericești: părinții Chiriac și Ieremie, cu brâne roșii, unul cu cruce de aur pe burtă, și ambii cu plete bogate negre, date pe spate, — oameni mulțumiți și foarte sănătoși.

*

Se aude un glas din oada de-alături:

— Pofțiți, domnilor, pofțiți la o țuică întâi.

Ie Turtă, care glăsuește.

— În sănătatea lui Mihail! Să trăească nenea Mihail! — strigă Noroi, și trec cu toții în cealaltă oada.

Negreșit astăzi, — fiind și bucătăreasa nouă, — se servesc la masă alte lucruri mai număroase și mai complicate: ciorbă, carne de sălbătăciune, mai vine peștele, curca friptă la frigare, prăjiturile, — tot mâncări domnești! Decât toate aceste, gândește nenea Turtă, mai bine ar prinde niște costițe de porc afumate, cu varză murată adusă pe masă așa cum se scoate din bute, cu căpățina, ear în loc de pâine, mămăligă tăeată cu sforcica, — aoleo! Bietul Mihălache!

*

Noroi, ca totdeauna, are cuvântul și acum:

— Gustoase bucate, nene! Tare gustoase. Nu ți-o fi părând rău după Mihălache; iera ficior harnic,

nu-i vorbă ; dar ştii aşa, mai din topor. Ai luat în locu-i o jupâneasă . . . Asta se şi vede, mi se pare.

— Ce, o jupâneasă ? Ie posibil ? — întrebă părintele Ieremie cel cu crucea pe burtă.

— Da, da, o jupâneasă, afirmă Mihai.

— Doar nu va fi şi tinerică ? — observă celalalt părinte, Chiriac.

— Nu mai ie tineră, durere, — răspunse zimbînd Turtă şi roşi puţin.

Pe la sfârşit earăş aduseră vorba asupra madamei.

— Cum ? . . . Ie madamă ? . . . Ai grijă, prietene ! — zise majorul Lupu.

— Ai grijă, prietene ! — repetă căpitanul Ionaşcu ca la poruncă, — ai grijă, că lumea ieste rea de gură . . .

Celialţi aprobară cu toţii, Turtă ear roşi şi se îndreptă cătră băeat :

— Băete, ean spune madamei să vină . . . să ducă ţuica afară ! . . . Ei, să vedeţi ! . . . acum o să sosească îndată, domnilor.

— Aşteptăm, zise domnul cu ochelarii mari privind spre uşă.

— Să mai bem un păhar pentru stăpânul casei, — luă vorba dascălul, care începea a se înferbânta, — vin mai bun ca acesta al domniei-tale, nene, n'am beut în viaţa mea, zeu !

— O cred, — îi răspunse Noroi . . .

*

Madama întră cam cu silă. Îi vine par'că să zică ceva ; se sfişte şi trebuie să tacă. Servitorii au să vorbească numai întrebaţi. Domnii însă tac şi o privesc fiecare în felul său. Ea acum roşi toată, luă sticla de

țuică și păhărelele de pe o măsuță și le puse în ordine pe tavă.

Majorul Lupu se plecà înainte și o fixà cu ochi din ce în ce mai mari. Peste câteva secunde se lăsà dintr-una pe spatele scaunului și nu se putù reține să nu-i strige plin de mirare :

— Doamnă !

Ea îl zărește, stă un moment uimită, roșește și mai tare, scapă sticla de pe tavă și fuge afară. Câteva păhărele se sfărmară.

Nenea Mihai se sperie de pagubă :

— Ei, ce va să zică asta, madamă?... Mi-ai spart sticla, înțelegi, sticla cea cu flori decorată.... uite, dumneata,... și bunătate de țuică!..

— Lasă, prietene, astăzi ieste ziua de Sân-Mihai, onomastica dumitale, — îl liniștí majorul.

— Ce ieste? nu înțelegem... Cine poate să fie femeea aceasta? — întrebară toți mirați.

Majorul le spuse în două vorbe, că o cunoscuse cu vreo zece ani înainte ; fusese o femeie frumoasă, cu stare la aparență și măritată după un funcționar dela postă. Petrecuse adeseori la casa iei. Mai târziu, bărbatul iei s'a împușcat, fiindcă ar fi defraudat niște parale ; de vreo opt ani despre dânsa n'a mai auzit nimic. Se zicea, că ar fi fost totdeauna o femeie chel-tuitoare și veselă.

— Apoi da, se va fi ruinat prin lux și petreceri — observă Pavel Noroi, — lucru de toate zilele, nu mă surprinde.

— Orcum, — continuà majorul, — dar trebuie să zic și acum, că jalnică și schimbăcioasă ie soartea omului... Aș vrea să mai vorbesc cu biata femeie, dacă se poate.

Turtă, care își uitase de sticlă, se trezi ca din vis și ieși în odăița de lângă cuină.

— Îmi pare rău, madamă, că de câte-ori te-am întrebat, ai ascuns numele d-tale și starea d-tale.... În urmă.... n'am ce să zic... Uite, poate, dacă ai vrea... domnul Lupu, majorul, întreabă de dumneata... să vii...

— Nu pot!... Pentru toată lumea nu pot!...

Ea zăcea trântită pe pat plângând și acoperindu-și fața cu mânilor.

— Fii cuminte, madamă, te liniștește.... vezi dumneata... înțelegi-mă... ce să faci?... Mie îmi pare rău...

— Te rog lasă-mă, domnule, lasă-mă singură.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mesenii sânt earăș în salon la taroc. Incidentul s'a închis.

În ziua următoare madamă ieșise din casa lui Mihai Turtă; a plecat cu un aer destul de nepăsător.

Nici lui nea Mihai nu i-a părut rău, și mereu zicea clătinând din cap melancolic:

— Tot mai bine a fost cu Mihălache! Tot mai bine a fost cu Mihălache!...

Obiceiul pământului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

ărintele protopop Ion Bobârceanu, nu cred să-l cunoașteți, ie om cărunt, trupeș, cam pântecos și cam negru la față. Are o mândrie de barbă albă și frumos reslățită peste pieptul lat: o adevărată podoabă și o adevărată desfătare pentru domnul protopop Ion Bobârceanu.

Ivirea pe neașteptate a domnului protopop face pe străin să-și închipuească pe un moment, că are a face cu un părinte aprig și furtunos; însă cum aude glasul său blând, slab și pițigăeat, se poate liniști: glasul acesta iese așa de ciudat, de i se pare, că un al doilea ieu vorbește din trupul viguros al părintelui.

Nu ieste părintele Bobârceanu nici furtunos, nici aprig. N'aveți decât să-i observați gestul său obișnuit de a trece mereu cu mâna peste barbă, ori surisul său destrămat, ce-l face să seamene și la vârstă de atâția ani a flăcău iubitor de plăceri; sau să-i auziți altădată râsul, care-l face să-și închidă ochii și să-și arăte dinții cu măsele cu tot; să-i vedeți apoi ochii dulci și duioși ce se uită la lume cu atâta lăcomie, și veți zice în sfârșit, eată omul cu dorul de a trăi în bună înțelegere și cu lumea din afară și cu lumea gândirilor sale.

Iel, protopopul, zice așa :

— Am ce-mi trebuie, astăzi sânt domn. Aș face o prostie să-mi stric bătrânețele și sănătatea hărăindu-mă cu toți răii, și bătându-mi capul să-i îndrept și să fac din cel rău bun, din cel bun și mai bun. Tot omul ieste așa, cum l-a lăsat Dumnezeu să fie. Cât am fost mai tinăr, mult am muncit; pânăce am ajuns la brâul roșu de protopop, mult am cheltuit, mult am răbdat pela ușile superiorilor... știe preuteasa mea, să spună...

Așa ieste. Au muncit, au cheltuit și au răbdat amândoi împreună, și popă și preuteasă. Un brâu roșu și un protopopiat bun nu pot fi lucruri de pomană; și apoi cineva trebuie mai ales să țină seamă de rândueli și de obiceiuri, dacă vrea să dobândească. Ear dacă nu, nu. Socoteală încheiată.

Eacă fostul preot Ion Bobârceanu ie făcut protopop într'un bun loc, fiindcă a ținut seamă de... împregiurări. Că ce ie mai departe, cui îi pasă de asta? Cine întreabă? Ie protopop odată; prin urmare ie și deplin liniștit.

Soția sa, protopopeasa, ie femeie cuvioasă, umblă la biserică regulat, dacă ie timpul potrivit, ie foarte cruțătoare ; n'a tulburat liniștea zilelor soțului său nici măcar cu un copil.

Poporul de sub păstorirea actuală a domnului protopop ie popor bun și blând, cinstește și ascultă cuvintele Sfinției Sale, nu pentrucă Sfinția Sa l-ar fi făcut să priceapă înșămătatea funcțiunii de preot, ci numai pentru că țăranul știe, că se cuvine, ca omul să țină la popa lui. S'a pomenit din bătrâni așa.

Și nu numai că ține la fețele popești, dar le cinstește chear mai mult decât fețele altor creștini : un nepopă, de ar avea or câtă carte în cap, tot ie mai mic înaintea țăranului decât un popă, fie cât de prost.

Mai demult când părintele Ion Bobârceanu iera preot cu brău albastru — iera și tinăr pe atunci, — îi plăcea să facă adese câte o glumă cu poporeni săi, atât cu țărani, cât și cu țărancele. Venea din întâmplare vre-o nevestică să-i sărute mâna, popa totdeauna o oprea în drum la o vorbă două ; îi lăuda copilul din brațe sau, de iera fără copil, alt lucru, bună oară portul, și-i plăcea mult popii cusătura mâneșilor dela iie, se apropia să ochească mai cu temei țăsătura, florile și încrețiturile așezate așa de istet. . . Atunci, cu o cale îi aluneca mâna, ca din nebăgare de seamă, pe deasupra sinușorului. . . . Glumind așa părintele, când cu una, când cu alta, nevestele, vezi bine, se rușinau de tot, și a doua oară unele să mai fereau din cale-i. Dar iel pentru aceea nu se ferea. . .

Cu toate aceste nu numai copiii satului și bătrânele, ci și alți oameni se apropiau adese să sărute cu supunere dreapta părintelui Bobârceanu : iera popa lor.

Pe urmă s'a mai lăsat părintele de glume, fiindcă a îmbătrânit și iel.

Ear după ce a părăsit parohia, trecând în altă parte cu un popor mai număros, aici, cu voe, fără voe, și-a păzit mai bine autoritatea.

II

Dela un timp încoace domnul protopop în loc de a-și mângăea barba iubită, din când în când și-o scârpina sub bărbie. Să ascultăm ce gândește, căci părintele nostru totdeauna gândește vorbind.

— Ce să mă fac? Nu mai știu... că nu găsesc om pe pofta iei... Ai zestre, dragă nepoată, două, trei, la nevoie, mare și patru mișoare poate... Numai ce să faci, dacă tu ieși așa de alegătoare... Elei! nepoțico cum o să ajungi tu culegătoare din alegătoare! Că până acum ai tot ales, ca din car... Io să știu, că nu sânt de vină...

Așa bolborosește părintele. Protopopeasa îl știe și nu-l mai ascultă. Ear nepoțica, de care vorbește, ie prea departe ca să-l poată auzi.

Cine ie fetița asta? Și cum de-l pune pe gânduri?

Însuși părintele ne încredințează, că ie vorba despre o rudenie deaproape, o fată de-a fratelui său, care murise oare-când.

Nepoțica seamănă grozav de bine cu unchiul: ie trupeșă, de constituție sănătoasă, și oacheșă. Pelângă aceste unchiul său a grijit să fie harnică în casă, să învețe carte la pensionul nemțesc la o mănăstire, vorbește nemțește, rupe franțozește; dapoi încă la clavir! Cât poftiți! Și pe urmă domnul protopop ne dă să înțelegem ceva și în chestie de zestre: două, trei, ba la nevoie mare și patru mișoare poate...

Pentru atâtea calități, lucru natural, bărbatul are să fie potrivit, să-i placă domnișoarei noastre și la stare și la înfățișare.

Să nu presupuneți, că poate domnișoara n'ar mai fi tinără, fiindcă nu s'a zis nimic de vârstă.

Știți că nu e cuviincios să se vorbească de vârstă în numeri. Ca să fiu totuș exact și nepărtinitor, pot susține fără frică de păcat, că ie destul de frumoșică, deși o ușoară umbră de mustețe îi acopere buza de deasupra, ceea-ce nu mi se pare că ar pinde-o rău, deloc ; din contră, îi dă o înfățișare de tărie bărbătească, vă asigur.

În câteva rânduri unchiul său încercase să o mărite după un preot cu bună stare, sau după un dascăl mai scuturat ; însă n'a isbutit din pricina rudeniilor, dar mai ales din cauza fetei : adică, ce crezi d-ta ? pentruce fusese la pension, pentru cine a învățat ea limbi străine, de ce trâncănește la clavier șase ceasuri pe zi ? Nu cumva ca să fie preuteasă ori chear dăscăliță ? ! Așa crezi d-ta ? Fugi încolo !

Văzând unchiul, că nepoata ie cam tare de fire și că n'o scoate la capăt cu ea, n'a mai ținut-o la sine ; a trimis-o la o soră de-a lui, cale de o zi bună cu trăsura. S'a pus părintele să aștepte, cu atât mai vârtos, că și protopopeasa iera de părere, că fata are să se cumintească, dacă va vedea, că zeu mărita nu te poți, numai după omul acela care te pețește.

Astfel au trecut doi, trei, patru ani de așteptare, pânăce odată firea nepoțelei începe odată a se muia fără veste.

O scrisoare aduse știrea părintelui Bobârceanu, că în sfârșit ar fi bun și un dascăl chear ; dar un lucru

de căpetenie tot mai rămâne, și adică: să fie băeatul curățel. Cel puțin atât!

S'a bucurat și a spus nevastei. Ea a zis veselă:

— La lucru, dragă bărbate, să-i găsești curând pe cineva... Să mă ascuți ce-ți spun io: ai să stăruiești pentru cineva să capete o slujbuliță; dar numai așa, dacă ți-o ia de nevestă... să-ți promită pe cuvântul de cinste... nu ie lucru greu pentru tine... cunoști oamenii.

— Negreșit, așa va fi bine; numai ie cam greu în grabă... totuș ie greu...

— De ce să fie?

— De ce? Ie greu... Uite, lumea strigă... te trezești că scrie pe la gazete, că una, că alta, ba încă ce... știi tu bine, când m'a pus la gazetă...

— Las' să scrie și să strige. Asta-i lucru vechi. Cine se ia după gura lumii! Cine nu știe cum se ocupă posturile?! Tu cum ai ajuns popă? Adu-ți numai aminte: ai ajuns, așa, că m'ai luat pe mine; altfel te puteai plimba încă. Acesta ie obiceiul pământului. Dar asta așa a fost totdeauna. Și așa ie și bine să fie; oare nu ie cu dreptate, ca tot omul să tragă foc la oala lui?... Cine să te grijească, dacă nu te-i grijă tu? Ascultă mai departe... pentru ce vrei tu să strici obiceiul?

— Dar „obiceiul“ acesta ie prost și păcătos.

— Ascultă-mă numai pe mine. Vezi, în comuna asta s'a zidit școală nouă, frumos zidită, are trei, patru dascăli, toți însurați. La toamnă faci să se publice concurs...

— Cum să fac?... De ce?

— Ei, dacă nu altfel, eată dai pe unul afară, îți alegi altul, care-ți place și îi dai fata... adică mai întâi îi spui... doară ieși protopop...

— Pare că așa merge lucrul... Dă-i pace.

— Sau se poate și altcum, întâi îl faci să fie ales, fără să-i spui, că ce ai pe inimă; mai târziu cevaș scriem nepoatei, că o aducem la noi, și tinerii se vor cunoaște. Așa cred c'a fi mai bine; pentrucă de ce să vină degeaba nepoata, de ce să ne facem greutateți cu adusul și dusul?... Bani greu se câștigă... Io nu vreau să risipim....

— Mă voi gândi... Dar tu să nu uiți, că lumea poate face gură.

— Dar tu încă să nu uiți, că fata îți șade pe capul tău, nu pe al altuia!... Dragă bărbate, ascultă-mă, ce-ți spun io: nu aștepta mura în gură!

— Bine. Să vorbim altele, neastă.

III

Sfatul nevestei a fost urmat, și în toamnă s'a făcut un post vacant la școală.

Au petiționat pentru ocuparea acestuia peste zece tineri, între care ierau și de cei cu studii de teologie. Părintele protopop putea ușor să aleagă; a hotărât o zi, când trebueau să se înfățișeze în comună, ca să-i treacă în revistă, nu ca să vază ce carte știu (căci părintele puțin înțelegea în ale școalei), ci să le vază fisonomiile și să aleagă pe cel mai potrivit pentru scopul său: dacă va suferi școala ceva pagubă, nu ie lucru mare; numai nepoțica pe cap să nu-i rămână, că aceasta ie mai rău.

Unul dintre suplicanți, un june înalt, slab, galeș, cu certificate bune și cu numele Matei Păunescu, abea a sosit în sat, drept la dl protopop s'a dus.

— Vrei adecă să fii dascăl, fiule, la noi în comună? a început în grabă vorba.

— Aș vrea, Sfinția Voastră...

— Bu-u-nă comună, fiule! bu-u-nă...

— Sfinția Voastră cunoașteți pe tata...

— Cunosc pe tatăl d-tale; de nu mă înșel... are o pădure și o moșie frumoasă pe aici... Frumo-o-oasă moșie!

— Apoi așa... Tatăl meu ie om muncitor și-i om bun la suflet, Sfinția Voastră...

— Da, așa, bu-u-un om! îl cunosc.

Tinărul după aceste îl roagă umilit pe dl protopop, să binevoască a interveni în favorul său, căci în caz de reușită nu va fi „nerecunoscător“. Cuvântul din urmă face pe Sfinția Sa foarte îndurător și-i promite că va stăruî; dar, după-cum avea obiceiul, mereu amintește vorba: Bu-u-ună comună, foarte bună, fiule!

Rezultatul a fost, că băeatul, părându-i-se cel mai vrednic, în curând a și fost ales, la recomandarea sa, pe un an de probă.

IV

Noul dascăl Matei Păunescu, dupăce în toamna aceea făcuse pe tatăl său să ducă la casa domnului părinte niște lemne, niște pește și o căprioară, își vedea acuma de studii și nici nu presupunea, că ce vrea mai departe patronul său. Patronul iera om cu tact, nu făcuse băeatului nici o amintire, lăsând treaba să meargă încet și bine, nu iute și rău. Așa zicea și

nevastă-sa. Nepoata avea să vină, să vadă și să se mărite! Căci doară domnul dascăl Matei trebuie să știe, că n'ar fi fost ales niciodată fără influența unui bărbat ca Bobârceanu. Apoi afară de aceasta Românul ieste din fire foarte recunoscător; Păunescu ie Român bun, va ști să mulțumească unui protopop așa cum se cuvine... Și-a dat cuvântul, că „recunoscător“ are să fie.

Bietul dascăl, fără pățanie în lume, n'avea știre de gândurile aceste protopopești; pe la casa Sfinției Sale nu trecea decât poftit. Se știea în sat, că preoteasa nu prea vede bucuroasă oaspeți la masă. Ce iera să facă dascălul la protopop?

Ei, dar Sfinției Sale dela un timp nu-i plăcea: de ce nu vine tinărul să-i spună, că ar dori să se însoare, să spună că toți ceilalți colegi au junevste și copii, că vrea să aibă și iel, că ie rău, ca omul să fie singur... în sfârșit să vorbească odată și să vorbească deslușit!

După o jumătate de an și mai bine dascălul încă tot nu vorbise deslușit; deși auzise din șoptiri, că Sfinția Sa se ocupă cu măritișul unei nepoate. Odată părintele protopop îl și oprește în cale și-i zice cu bunătate părintească, apucându-l de braț:

— Fiiule, io socotesc, că ar fi bine să te așezi. D-ta de ce părere iești, aș vrea să știu.

Păunescu îl privește cu mirare și nu răspunde. Nu înțelegea bine.

— Ei, ce crezi D-ta? întrebă earăș părintele cu stăruință.

Probabil cuvintele „să te așezi“ înseamnă „să te însori“, și răspunde dascălul rar și respicat:

— Da... da... dacă Sfinția Voastră credeți de cuviință... da, am să mă așez!

— Îmi place vorba d-tale, vezi așa! Io, când ieram ca d-ta — de câți ani iești?

— De douăzeci și șase.

— De douăzeci și șase? Io, când ieram ca d-ta, de douăzeci și șase de ani, ieram însurat demult... de unu... doi... trei ani... tocmai.

— Frumos lucru, în adevăr! Oamenii din generația măi veche se grăbeau mai mult în această privire...

— Da, se grăbeau zeu, și ierau mai voinici decât cei de astăzi, ba încă ce voinici!

— Așa ie, Sfinția Voastră. Îmi aduc aminte de moșul... A trăit optzeci aproape...

— L-am cunoscut.

— Ce mai dom! Central University Library Cluj

— Ba încă ce!... Va să zică, dragul meu nepot, vezi și... te așează. Io sânt bătrân și știu ce spun. Acum du-te la școală.

Mai mult nu i-a vorbit deocamdată; gândea să-l deprindă pe tinăr cu ideea „așezatului“.

La școală unul dintre colegii săi îl face băgător de seamă, că popa bate șaua pentru o nepoată ce așteaptă demultisor, cum se povestește.

— Nu facem tocmeală, zice Păunescu râzând; să se fi măritat nepoata, dacă a avut vreme; ori poate va fi vre-o hârcă!... Ce?

— Nu tocmai...

— Nu o cunosc și nu mă cunoaște... Ce am io cu nepoata părintelui?!

— Te-a ales dascăl, nene, fi zise altul.

— Cine?

— Unchiul, nu înțelegi? Unchiul te-a sprijinit...
te faci a nu înțelege...

Păunescu râdea și acum, zicând:

— Da, așa ie! Am să mă fac a nu înțelege,
deși m'a sprijinit; și o să vedeți voi, că nu facem
târg cu domnul protopop...

— Nu-l cunoști, nene pe Bobârceanu.

— O să vedeți...

*

Nu trece o săptămână, și părintele îl cheamă la sine pe un sfert de ceas, să-i țină de urât, că iera singur. Păunescu s'a dus fără întârziere.

— Așa, așa, fiule Matei, cum ți-am spus, vremea trece. Ean șezi puțin. Nevasta mea ie dusă la câmp, să vadă de săpători. Să vezi, nepoate, ce cucuruz mi-a răsărit anul acesta, îmi crește inima.

— L-am văzut, Sfinția Voastră. Ie tare frumos, de nu-i altul mai frumos în tot hotarul.

Sfârșind cu cucuruzul trece vorba la școală, apoi la sănătate. După introducerea aceasta îi spuse pe departe, că în cutare oraș știe pe cutare fată, cu atâția bani zestre. Dascălul îi răspunde:

— Am umblat și ieu într'acolo, Sfinția Voastră, cunosc locul. În vacanță, după examene, am să fac o călătorie cu scopul de a cunoaște mai deaproape oamenii...

Nu asta o voea Sfinția Sa; căci nepoțica iera în altă parte.

— Ei, ei, dragul meu, dar bine să bagi de seamă, că fetele au fumuri în ziua de azi, le trebuie mătă-sării, le trebuie cercei cu petri scumpe și pălării de acele, care sboară, ba încă ce! D-ta văd, că iești bă-

eat curățel și cu ceva avere după părinți, și poți să ajungi cu vreme și preot, — dar io zic, că d-tale ți-ar trebui o fată harnică, să știe și ceva carte, și mai ales să-și vadă de casă, să nu stee mai mult pe stradă decât acasă...

— Chear așa cred și ieu, Sfinția Ta.

— Apoi da, negreșit... Io nu zic, că nu trebuie să aibă și ceva monetă, nevasta trebuie să aducă bănișori cât de cât, numai cât banii să nu fie în mâna omului ca apa în ciur, și cum am spus, lucrul de căpetenie să fie căznicia, nu nimicurile de cercei și haine scumpe, cum e obiceiul acum pe la orașe, ba nu numai scumpe, ci și pocite, așa cere moda, bat-o s'o bată de modă; să tot râzi de așa nărozie, auzi d-ta.

Și râdea domnul protopop cu multă poftă de biata modă. Păunescu observă:

— Ie ridicolă moda: din fericire însă ie numai modă, și ca atare trecătoare...

— Da, trecătoare, ca să-i urmeze alta mai cucuiată, întregi părintele rîzând.

Acum își netezește barba și earăș îl întrebă:

— De câți ani iești nepoate Matei?

— De două zeci și șase.

— Bine zici, îmi aduc aminte de douăzeci și șase... Știi ce, mâne după biserică să treci pe la mine, acum are să sosească preoteasa... Să vii mâne, și și de altă dată mai poți veni... Să fii numai cuminte și să te porți bine, și apoi... las' pe mine... te fac director la școală...

— Avem director, mi se pare.

— Lasă-mă în pace... Te știu io, d-ta ai cunoștințe, prețioase, mi s'a spus... Dară să fii cuminte...

După ce îl mai bătú pe umăr, îi întinse mâna și i-o strânse cu afecțiune.

Îndoeală nu mai putea să fie, deși nu se vorbise nimic pe față. Dascălul își zise :

„Cu alte cuvinte : de vrei să rămâi și să propășești aici, poftim și primește ce ți-a destinat Sfinția Sa“.

Primejdia totuș nu o găsea de înspăimântat, pe lângă toate ispitirile suferite. Mai auzise adeseori de mizerii de felul acesta, mizerii foarte răspândite. Însă nu le crezuse, până ce prietinii săi de școală, mai bătrâni decât iel, îi număraseră pe degete câteva posturi mai bunișoare de ale școalei și bisericii, tot posturi legate de mâna vre-unei nepoate ori fice mai mult sau mai puțin vrednice de slujba, de care se leagă.

Câți tineri nu sânt, care de nevoe umblă în chipul acesta după însurătoare!

Păunescu avea nefericirea de a fi cam ambițios, modest de altfel și delicat. Ear tovarășii săi, trei la număr, îl scormoleau pe întrecute și râdeau silindu-se a scoate vorbe care de care mai istețe.

— Ie odor de fată, frate Matei!

— Un bobocel, Păunescule, și încă un bobocel cu mustețe...

— Și api ie înzestrată, nene! al dracului...

— Ce te uiți la pătura cea de mustăcioară?!...

— Ie discret mustăcioasă, nu te speria!

— Aș! discret? Din contră ie mustăcioasă până la frivol! Se și radă, măi!

— Ean taci, frate! Ce, vrei să strici norocul fetelor, ce dracu?...

— Lasă-mă, par'că n'o cunosc?! Îmi spune mama, că iera fată mare pe vremea iei, au umblat la școală împreună.

— Și samână pe Sfinția Sa, par' că-i ruptă din iel.

— Și de chipeșă ce ie, poți speria păsărilea toată din grâul holdelor...

— Eac' așa!... Nu știi să prețuești omul!...

Îș petreceau cei trei dascăli pe socoteala popii și pe a lui Matei, care dealcum iera vesel destul.

V

N'a ascultat dascălul nostru de vorba domnului protopop, și la ziua hotărâtă a șezut acasă, ca să înțeleagă Sfinția Sa. Poate că ar și fi înțeles, dacă din întâmplare Sfinția Sa, uituc cum iera, nu și-ar fi uitat pe ce zi l-a poftit; prin urmare atunci nici că-l așteptase. Mai târziu îș aduse aminte, că i-a zis să vină; și văzând, că trece o săptămână fără să-l vadă, și-a zis: „Ie semn bun, copilul ie rușinos, i-i frică de mine, acesta ie semn bun... Am să-l îmbărbătez.“

Într'o după ameză, când Păunescu se plimba, obosit de școală, prin odaea sărăcăcioasă și nu bănuia nimic rău, țop părintele în casă! Trage ușa după sine, îș scoate pălăria și îș șterge fruntea cu bazmaua. Tinărul îndată îș vine în ori, îl pofteste să șeadă. Amândoi se pun pe o canapea veche și cam sfârticată. Protopopul nici nu se așeză bine și ear se scoală, se duce până la ușa și sucește odată cheea în broască, pe urmă se apropie misterios de canapea, unde dascălul nu putea prinde cu mintea însemnătatea acestor preparative. Așezându-se din nou în nemijlocită apropiere de dascăl, tușește tare, și negăsind scuițătoarea îndemână, scuiță sub masă, îș șterge mustețele cu mâna stângă, apoi și-o razimă în toată confidența pe

după gâtul dascălului; ear cu mâna cealaltă într'un moment scoate din brâul roșu o fotografie și, fără introducere, o pune repede în mâna junelui.

Nici unul nu zice nimic. Dascălul Păunescu privește fotografia, ear părintele Bobârceanu privește pe dascăl și își mângăie barba. Zimbesc amândoi zimbete foarte deosebite.

Protopopul așteaptă un cuvânt, să vadă efectul. Celalalt încătușat cum era, resflua greu și vedea bine, că poziția începe a fi destul de proastă și pentru unul și pentru altul.

— Domnia-iei ieste, îngână dascălul în sfârșit, domnia-iei ieste.... mi se pare.... n'am avut până acum...

— Nepoțica mea... Bu-u-ună fată! Două mii de fiorini numărați, ori și când, ba pot zice și trei, ear pentru d-ta, nepoate Matei, și patru — de zestre... dar să rămână vorbă între noi... știi d-ta ce ți-am spus... director ai să fii, negreșit... Fata, pare-mi-se nu ie urâtică, ce? și apoi, cum zic, ie bună fată.

— Sfinția Ta, eartă-mă dar... trebuie să gândesc puțin... Să deschidem puțin fereastra, ... dacă nu te supăr... Ieste cald în odaea mea... ie cam mică.

— Da... da... poftim!... răspunse părintele fără să-și peardă răbdarea.

Iera tot departe de a înțelege ceva din mișcările și vorbele lui Matei. Un dascăl să refuze pe un protopop și pe un binefăcător, nu se poate. Numai la împrejurările acestea se gândea iel în starea de față. Bătrânul Bobârceanu trebuia întâi să aibă timp mai mulțisor, ca să-și esplice, cum de băeatul acesta, pe care îl socotise fricos, acum când i se dă prilej de a-și

desvâlî inima, lasă fotografia și se duce să deschidă fereasta, și căldură nici nu prea iera pe vremea aceea.

— Apoi, fiule, la vară, urmează iel sculându-se și băgând fotografia în buzunar, la vară să călătorești pe acolo, n'ai mai umblat? Le foarte plăcut locul; d'apoi încă oamenii, primitori!... ba încă ce! Am să mă duc și io, de voi putea...

— M'aș duce, Sfinția Ta, însă ie lucru cu cheltueală...

— Grijă nu purta de astea... Pe socoteala mea!

— Mulțumesc,... prea multă bunătate...

— Dă-i pace... Numai noroc să avem.... te cunosc io... Acum numai atâta îți zic, că poți să dai când îți place pe la casa mea, poți veni ca la părinții d-tale!... Nu purta frică!...

Ei, ce iera să mai răspundă la atâtea generosități?! A petrecut pe Sfinția Sa până la ușă, l-ar fi petrecut și până la poartă, — dar părintele n'a primit cu nici un preț să fie întovărășit.

— Stai acasă, stai acasă, rogu-te!...

Apoi adause încet apăsându-l pe umăr:

— Între noi să rămână vorba, nepoate, — și să vii pela mine, cum ți-am spus...

*

De geaba, că nu s'a dus. S'a mărginit la aceea că a dat de știre părintelui prin mijlocirea unui fruntas din sat, că nu se însoară, ci are poftă de călugărit...

Și totuș să vă mirați, Păunescu mai ie dascăl și astăzi tot acolo; nu i s'a dat răvășel de drum, cum i-au profetit colegii cu toată siguranța. Atât numai, că decând cu fotografia, părintele protopop nu cuteza să se uite mult în ochii dascălului Păunescu, și nu-ș

mai neteza așa des barba. Se lămurise... și iera supărat câte-odată...

*

Ear nepoțica? Până acum durere... durere! — Dar ce? în sfârșit, bun ie Dumnezeu...

*

Nu știi, nu cumva cineva dintre domnii cititori, flăcăi ori văduvi, poate ar avea plăcere să între în vorbă? Să nu ve uitați d-voastră la bruma aceea de mustăți; că fata ie oacheșă, trupeșă, de vărsat încă nu ie ciupită, știe nemțește, la nevoe și franțozește, bate la clavir, cât poftiți! Și apoi, dōmnilor, mai are și niște miișoare, vre-o două numărate, chear trei, poate și patru — pentru d-voastră. Vă rog.

Bobocii națiunii

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ă-mi dați voe, iubiți cititori, să vă prezint doi prieteni nedespărțiți, care și dacă vor fi cam scăpătați în moralitate, cred că totuș sânt vrednici d'a fi cunoscuți, măcar la distanță.

Sânt doi tineri, Români de viță, amândoi se cred mult promițători în felul lor, ca și alți strănepoți d'ai lui Traian împăratul.

Unul ieste Muciu Scevola. Ne-am deprins să ne botezăm copiii cu numele cele mai strămoșești, de pildă: Enea, Brut, Coriolan, Tiberiu, Septimiu și o legiune de Romuli și Traiani. De ce n'am avea și un Muciu Scevola?

Al doilea strănepot traianid poartă în ceata prietenilor săi porecla: Tixilă, care nu știu să fie vorbă

de origine curată latină, însă pentru mai bună înțelegere o vom păstra și noi.

Așadar domnii: Muciu Scevola și Tixilă!

Începem cu cel dintâi.

*

Cum va fi fost oare în Istoria antică Mucius Scaevola, știți acela, care își fripseze mâna din sentiment național, asta n'o pot spune. Cine mai știe, dacă a și existat un Mucius ciungărit; istoricii ăia, care spală vorba în nouă ape, zimbesc la fapta lui Mucius Scaevola, și nu-i poți cuminti să deie voinicului un bilet de legitimare, ca să treacă din țara bazmelor în domeniul istoriei.

O prevăd, că de asemenea cinste n'are să fie părtaș nici Muciu al nostru; deși iese o persoană vie, din realitatea de azi, care lucrează într'o redacție zile întregi, ca redactor responsabil și până acum nu și-a părilit cu voea nici măcar un degețel.

În viața sa Muciu Scevola al nostru a fost mai mult fără noroc, decât norocos. Nu terminase bine liceul și într'o zi s'a trezit pe drumuri: l-au eliminat, la vrâstă abea de douăzeci de ani. Nenorocirea s'a întâmplat așa, că fiind într'o noapte cam amețit de... învățătură, s'a oprit în fața casei unui profesor de limba grecească, om rău la inimă, pe urmă cu o peatră ar fi spart un geam; însă peatra nu s'a oprit în fereastră, ci a nimerit și capul nevestei dlui profesor, și i-ar fi produs și o ușoară strivire; făptuitorul s'a înfățișat de bună voe, în speranță că va produce o împrejurare atenuantă. Și s'a blamat. Cucoana a stăruit, până ce băeatul a trebuit să plece. De frică n'a mai dat pela părinți, care ierau țărani și bătrâni, ci

a trecut Carpații în România, și încântat de viața românească s'a făcut gazetar la București. Acolo, băeat deștept, a dobândit iscusință în ale gazetăriei, și peste vreo opt ani, după multe fatalități, s'a putut întoarce desiluzionat acasă, ca să continue în patria sa lucrarea de ziarist politic și pesimist totodată.

Suspină însă și acum, când își aduce aminte de presa din București. „Ah, București! București! Tu, un amestec de frumusețe și de murdărie! . . . Unde se găsește o mai mare libertate a presei decât în tine? Orce idee, fie bună fie șuceată, ieste liberă: tot ce gândești, poți tipări în gazete. Nu trebuie să te temi, că publicul te va desaproba, ori că vei fi dus la curtea cu jurați și d'acolo la temniță. Ieste de ajuns să declari, că iești „Român“ și să știi bine „scrie“, adică să aduni știrile fără control, cu cât mai picante, cu atât mai bune; să faci ca publicul cel mare să vorbească despre foaea ta cât mai des; să nu suferi opiniune contrară, și la un articol desfrânat și pătimăș, să răspunzi cu unul și mai și. Când te-ai perfecționat în toate acestea, atunci iești băeat levent, băeat, care știe „combate“ . . . „boboc național!“

În adevăr, ie trist și ie comic!

*

Multe neajunsuri, de care a suferit și suferă, încearcă a le îneca într'o beție la infinit. În amețeala sa acum nu mai sparge capetele altora; cel mult dacă târziu noaptea își izbește uneori pe al său de păreții odăii sale întunecoase și pustii, ori de patul său cu niște fân umed și mucezit, ori în sfârșit de masa de brad plină de ziare, cărți și praf. În urma unei astfel

de coliziuni începe a se recunoaște, și sughițând se pocăește în sinceritate :

— Mi se pare că... m'am îmbătat... Am băut, nene, stau să mă turtesc... De mult nu m'am îmbătat așa... Tixilă ăla... Dracu să-l ia... N'am lumânare... și nu găsesc patul... Mi-au furat patul!... Grozav să învârte pământul!... Să-l ia Han tătar!... Eacă patul!

Apoi se prăbușește îmbrăcat și adoarme. Dimineața la zece îl trezește gazda cu ajutorul băeatului din tipografie. Mai vine și confratele său Tixilă, care ie mai tânăr cu ceva și numai acum începe cariera de colaborator sub ocrotirea lui Muciu Scevola, redactorul responsabil.

Tixilă, afumat și iel deasară, când deschide ușa și vede durmind pe colegul său, începe cu glas dogit un Deșteaptă-te Române... Și dacă n'are efect cântarea, îl scutură de umeri strigând :

— Scoală-te, fiu al lui Bacchus! Lasă indignațiunea la o parte, și te deșteaptă!

— Fugiți d'aici! Ce gălăgie faceți!

— Ascultă, onorabile! Dar știi tu ce miros bun, a crișmă, ieste aici la tine; îmi vine să cred, că sânt la mine acasă...

Muciu nu ascultă banalitățile lui Tixilă, se întinde, cască și cu o răgușeală de învechit bețiv îngână : Cine-a făcut crișma 'n drum, măi Române măi, N'a făcut-o de nebun... tra-la-la-la-la... Așa zău!

— Bravo! Foarte bine, Agache dragă, se potrivește grozav.

Și luând accente tot mai oratorice Tixilă urmează :

— Tu eroule Mucius! Îmi permiti să-ți adresez o vorbă de însuflețire. Tu iești drapelul nostru falnic!

Măestrul nostru, care te-ai născut în țara unde vinul se bea „cu părechea“; tu ne-ai învățat, sau mai exact, tu ne-ai perfecționat și pe noi, pretenii tăi! Glorie ție, de o mie de ori glorie! pentru că astăzi știm prețuful apa în măsura ce i se cuvine! Deviza ta și a noastră ieste: Omul nu ie broască!...

Cu glas natural:

— Dar de ce nu te scoli, pesimistule?

— Nu mi-i sete, de aceea... puiule.

— Dar foame?

— Nici foame.

— Așadar și prin urmare, ce ai să faci alta, decât să iei o „idee“... de apetit. Am brodit-o?

— Măi Tixilă, puiule, începi a fi om deștept, eacă m'am sculat. Să trăească „ideea“.

Acum sculat începe să i se deslega limba:

— Când ieram la București și sacagiul trecea în fiecare dimineață pe lângă fereastra mea strigând: aap'! aap'! mi se părea prea din cale afară obraznic... Avea aerul să-mi facă morală cu apa lui. Auzi, nene!

— S'a stricat lumea și p'acolo. Nu mai ie respect!

— Par'că-l aud și acum: aap'! aap'!

— Nici în cizme! Să te întreb altceva, nene: n'ai putea să-mi acorzi un mic împrumut, pe două zile... Aseară m'am „nenorocit“ puțin...

— Regret, puiule, am dat deja naintea ta faliment... irevocabil.

Nici parale nu avea, dar și Tixilă iera vestit, că ie rău platnic.

La birturi Tixilă stă totdeauna bucuros pe socoteala altora. Cei ce au prins de veste se feresc cât pot de societatea lui de parazit. Însă ie om nalt, oacheș cu fisio-

nomie elenică, sănătos perfect, știe zimbă la timpuri potrivite și are o mare slăbiciune pentru șampanie. La vorbit de multe ori ie supărător, și n'ar putea să poarte cuvântul despre un lucru nici zece minute, mai curând ie în stare să-ți spună într'un minut zece lucruri cu totul diferite, așa sare dela unul la altul, fără nici o trecere.

Abea ai isprăvit o povestire, Tixilă Ț-a și pus o întrebare fără legătură cu cele povestite. Îți vine să crezi, că n'a ascultat. Altădată vorbesc doi; iel stă mai la o parte îi privește și îi întrerupe cu te miri ce năzdrăvenie îi trece prin creeri, de ți-i mai mare necazul. Poți să-l înjuri, iel nu se supără deloc. Din contră, cu o față nevinovată îți pune o nouă întrebare, ca și când ar trebui neapărat să întrebe. Tu nu-i mai răspunzi? Asta și mai puțin îl agită, și în lipsă de răspuns din partea ta, are să răspundă iel însuși în locul tău. Și earăș întreabă.

Vreme mai lungă nime nu se împretinește cu iel, dar toți îl rabdă ca pe un lucru, de care nu poți să te desfaci când vrei.

În redacție și-a început cariera sub controla lui Muciu, la care ține foarte mult. Tixilă poate acum să scrie despre orice obiect, dacă poruncește redactorul responsabil, și are credința că ie născut să fie ziarist. Publicul în general, ie indulgent peste măsură; mulțime de cetitori găesc articolii lui Tixilă admirabili.

Are să înceapă o polemie cu un cutare confrate, Tixilă ți-o toarnă îndată cu fraze ca următoarele :

„Mărturisim, că cu toată silința ce ne-am dat de a scoate din expunerile și declarațiunile confrăților noștri dela X. un înțeles de doamne ajută, n'am putut ajunge la nici un rezultat....

„Noi, pentru a aduce lumină în caosul de idei, avem să tractăm cu tact și moderațiune aceasta chestiune pe cât de însemnată și delicată, pe atât de serioasă și complicată...

„Pentru aceea trebuie să declarăm, că modul de atac al oamenilor dela X. nu poate fi altceva, decât efluxul unor suflete perverse. Ar fi o rușine națională, dacă noi am tăcea. Nu! de o mie de ori nu! Ieste suprema noastră datorință, ca să ne ridicăm vocea în contra aceloră, care știu numai să bârfească într'un atare mod nedemn și josnic...

„Noi vedem și constatăm, că oamenii aceștia, care ne combat cu fraze goale, nu merită să se ridice în fruntea poporului nostru mult cercat. Noi avem necesitate de caractere integre, ear nu de niște nulități și nimeni...

„Oamenii aceștia nu au convingerile lor proprii; nu au ideale; nu cunosc cauza, ce pretind a o reprezenta, ba nu ne sfim a susține sus și tare, că sânt o pagină neagră în istoria contimporană de astăzi a Românilor...

„Dar să ne oprim pe un moment și să punem întrebarea: Au nu toată afacerea ieste ca și trasă de păr, numai cu scopul mârșav de a lovi în vechiul nostru organ de publicitate, care de zeci de ani apără interesele românizmului și ieste condus de oameni modești, conșcii de chemarea lor și pătrunși de serioșitatea luptei noastre naționale române...

„Ieste prea evident, că nizuințele tinerilor noștri adversari sânt atât de pernicioase și ostile românizmului în general și organului nostru în special, încât nu găsim expresiunile potrivite pentru a le înfiera după cum merită; căci ieste cu mult prea puțin, dacă

li vom numi niște scelerați și montruoși, care nu au nimic sfânt, și nici nu înțeleg chestiunea principiară, ci uneltesc și bârfesc și cu aceasta ocaziune, ca în totdeauna în contra tuturor Românilor de bine...

„Chestiunea principiară, cum am dovedit, ieste foarte delicată și foarte complicată. Din aceste motive trebuie să avem o deosebită răbdare și să cautăm a o deslega cu sânge rece. Ear aceasta noi, cu permisiunea onoraților noștri cetitori, o vom continua într'o serie mai lungă de articoli.“

Ear seria de articoli, cu ajutorul lui Muciu, curge mereu și fără milă.

Are să eternizeze pe un reposat mai mult ori mai puțin însemnat, însă simpatice redacțiunii, superlativile lui Tixilă sânt alese pe sprânceană și curg în abundență. Ascultați :

„Ca un trăznet din senin ne-a lovit știrea tristă și neașteptată despre trecerea din viață a unui stejar căzut din pădurea națiunii, care a lăsat în urma sa un gol adânc simțit... X

„Se pare, că a fost scris în cartea destinului, ca o amară tempeastă să lovească întreg trupul național...

„Acest măreț stejar a aprins cu iubire făclia științei și a culturii în inimile Românilor....

„A dispărut însă pe vecie !... Plângeți și vă îmbrăcați în doliu !... Voi sermani Români rămași orfani !...

„Iel, stâlpul puternic de odinioară !... O trupină viguroasă, atlet, figură măreață, fală și podoabă !... Scump tezaur, focular de fapte imortale, comoară necesată a neamului nostru !... Lumina noastră, splendid mărgăritar divin, geniu nemuritor și sublim, steaua noastră !... A dispărut pe vecie în neagra eternitate !“

Și așa la infinit.

De altă dată un amic literar publică o carte, istorică bună oară, pe care critica o ia la răspăr, ear publicul nu o cumpără. Cartea ie slăbuță, dar amicul ie curajos, și se grăbește în redacție la Tixilă și Muciu; vorbește face, strigă, până ce membrii redacției se „conving“, că trebuie să fie o nedreptățire la mijloc atât din partea criticei cât și a publicului. Tixilă își propune să sară în ajutor cu stilul său rococo. Articolul, pe scurt, ieste cam acesta :

X „A apărut o carte de epocală însemnătate, care are prilejul de a purta un titlu ne mai purtat încă de nici o altă carte a literaturii românești. Aparițiunea iei, deși n'a făcut o impresiune vrednică de importanță, totuș credem că ea trebuie să atragă toată atențiunea și interesul tot publicului românesc. Sânt abea nouă luni decând distinsul nostru amic a publicat-o, și în acest interval cartea totuș s'a impus în cercurile culte. Eată un mare succes! Însă aceasta nu ieste de ajuns în fața importanței cuprinsului cărții, de care vorbim. Care ie cuprinsul iei? Eată-l: La început amicul nostru vorbește despre începutul istoriei Românilor, și ne aruncă la izvorul neamului nostru, la maica Roma, la columna divului Traian. Apoi ne trece cu o mare săritură la epoca lui Mihai Viteazul, a lui Mircea cel Bătrân și a lui Ștefan cel Mare. Și în sfârșit ne pune în față cele mai mari monumente ale românizmului nostru de astăzi. Ieste evident prin urmare, că ea cuprinde într'o privire trecutul, prezentul și viitorul neamului nostru românesc. Mai mult! Ea ne scoate din marginile descrise de principiul național și ne trece în imperiul vast al umanității. Și nici că s'ar putea altcum! Opera amicului nostru ieste un product al unei munci

grele, serioase, zeloase și perseverante. Ea ieste îndreptățită a pretinde atențiunea deplină a fiecărui Român ; ea ieste un eveniment în viața noastră, care merită deplin a fi apreciat nu numai în foițele ziarelor, ci chiar și în prim-articolii tuturor gazetelor noastre ; de oarece, nu ne sfim a repeta eară și eară, că ea face o epocă în istoria noastră română, și merită să ocupe un loc de frunte pe masa fiecărui Român adevărat care se respectă... Nu numai atât :

„Cuvintele mărețe din cartea aceasta ar trebui să răsune sub cerul liber, la raze sombre rumenii de foc bengalic, și oamenii ar sta răpiți cu toții și adânc pătrunși, dela vlădică până la opincă... Așa-i !

„Și cu toate aceste, o, Doamne, s'au găsit o seamă de oameni, care și-au ținut de datorie a nu sprijini, ci a blama o carte ca aceasta, de care se leagă onoarea națională a unui popor nefericit... O, Dumnezeule !...

„Dar ce să mai zicem ? Ce să mai credem ?...

„Ieste adevărat, de altă parte, că amicul nostru, autorul, a greșit întru atât, încât apariția acestei importante cărți a făcut-o cu prea multă modestie, și nu în forma potrivită importanței sale. Opera, de care vorbim, afirmăm încă o dată sus și tare, ieste în felul său prima în literatura noastră, și ar fi prea deamnă să apară sub auspiciile și scutul orcărei Academii din lumea cultă modernă...

„Cu atât mai necrezut ieste faptul, după toate acestea, că unii așa numiți critici au purtat o campanie adevărată în contra operei iubitului nostru amic. Mai mult ! Acești critici nici n'au cetit cum se cuvine lucrarea, ce voesc a o blama, și prin urmare au comis o curiozitate absurdă. Iei s'au folosit de cele mai perverse mijloace, iertate și neiertate, ca să com-

prometeze, să discrediteze, să batjocorească o lucrare epocală în literatura noastră. Campania aceasta ignobilă s'a purtat și se poartă și acum cu mult zel, cu aparat mare, cu sistem, și cu metod. Și care oare vor fi motivele campaniei acesteia destructive, absurde și condamnabile? Ar trebui să ne extindem prea departe, ca să le expunem și să le analizăm.

„Dar nici nu ieste de lipsă. Noi nu vrem să dăm atențiune nemeritată unor critici, care pentru noi nici nu există. Constatăm numai, că sânt oameni absurzi și ridicoli; sânt niște dușmani patimași, care trebuie să ne pună în uimire prin pofta criminală de a discredita cu falzități și pe motive pătimăse o întreprindere de soiul acesta literară, culturală, română...

„Noi nu vrem să lăudăm această operă laudabilă și prețuită, dar convingși că facem un lucru bun și românesc, și ca oameni, care ținem să ne facem datoria cu onoare și cu obiectivitate față de tot ce privește viața literară și culturală a poporului nostru, nu putem întrelăsa să nu atragem de nou atențiunea stimaților cetitori asupra cărții, care însemnează o epocă în literatura noastră și un pas însemnat în mersul cultural al poporului nostru!“

În dări de seamă despre banchete festive naționale ie îndeosebi meșter Tixilă. Eacă una din cele mai scurte :

„Sala cea mare din Restaurantul Național iera decorată cu brazi, cu flori și cu gust. La oarele 8 seara fix publicul cel mai distins din orașul nostru, din provincă și din mari depărtări iera întrunit și așezat în jurul mesei încărcate cu plante exotice și frumos aranjate în formă de potcoavă. În fruntea acestei mese aveam

pe ilustrul iubilant, având la dreapta sa pe ilustritatea sa cutare, la stânga pe prea onoratul cutare... în față pe venerabilul cutare... Între fruntașii bărbați s'au văzut și următorii: Vigurosul nostru șef redactor și director etc. etc. etc. Regretăm numele ce ne scapă. Primul toast s'a ridicat pentru Maestatea Sa Împăratul, prea bunul nostru monarh, de însuși iubilantul în persoană. Și acum urmează o scenă din cele mai sublime: cu voce tremurătoare se ridică șeful nostru redactor și director, închinând în sănătatea ilustrului iubilant, arătând între alte frumoase cuvinte cum ne-am adunat cu legitimă mândrie a bucuriei, ca să salutăm pe acel mare bărbat român, care se poate numi cu tot dreptul dascăl al Româнизmului, și care ca și Moise cu toiagul ne-a învățat a vorbi și iubi limba noastră dulce strămoșască și pe care noi în primul plan avem datorința de a-l urma cu mândrie națională; pentru că viața acestui bărbat formează un eveniment epocal în istorie, și toți Românii dela Nistru pân' la Tisa, și din Dunăre până în Dobrogea se asociază astăzi în glasul nostru și-i strigă un puternic: Să trăească! Să trăească!!! Abea și-a terminat discursul directorul nostru, și entuziazmul s'a manifestat cu putere elementară, toată sala s'a ridicat în picioare, muzica a întonat un imn făcut anume pentru această ocaziune, din față ilustrului iubilant curgeau lacrimi ferbinti și cuvinte duioase întrerupte de puterea emoțiunii.... Animația iera la culme. Între aceste se ivește un tînăr voinic cu un braț de depeșe: ierau dela optzeci până la două sute de telegrame și adrese de felicitare, un eveniment ne mai pomenit la banchetele noastre! Citirea depeșelor și adreselor a durat mai bine de o ăro și jumătate, și precum sântem informați, au mai

sosit felicitări ulterior; după cetirea fiecăreia urmau aplauze furtunoase. Șirul toastelor s'a continuat prin dl A., care a beut pentru Femeea Română, ear dl B. a purtat un toast pentru Țăranul Român, dl C. pentru Pressa Română, dl D. earăș pentru iubilant și pentru tot ce-i românesc,.... dl E. pentru preoțimea română cu crucea 'n frunte, dl F. pentru comitetul aranjator... Și toate toastele au stat la un înalt nivel și nu voeau să se sfârșască. Banchetul s'a terminat în zori de zi, dupăce mai întâi junele și talentatul poet J. și-a recitat o da sa, asemănand pe iubilantul nostru cu firmamentul plin de stele, zefir și flori. Sântem convinși, că vom face o rară plăcere onoraților noștri cetitori, dacă vom publica atât oda, cât și depeșele și adresele de felicitare, care au sosit și vor mai sosi de aici nainte. Publicarea lor o vom începe încă de mâine". (Țineți-vă, onorați cetitori).

Acesta ie domnul Tixilă în redacție și în viața publică.

În viața privată o duce cu mult mai greu. Colegii săi de suferință, fără îndoială oameni discreți, știu să istorisească una alta despre partea asta intimă.

Într'o seară rămăsese la masa unui birt în societatea lui Muciu. La altă masă se veseleau niște ofițeri, funcționari, cu totul vreo zece oameni. Tixilă îi cunoștea mai pe toți. Muciu asemenea îi cunoștea și s'a așezat lângă unul din cei zece prieteni. Tixilă, rămas singur, astepta să i se facă un semn, ca să se apropie și iel de masa veselă. Dar nici unul nu da semnul așteptat. Ce să facă Tixilă: să plece acasă, căci se apropia mezul nopții, ori să treacă la masă nepoftit? Unul din cei zece a privit de câteva ori pe

furiș la Tixilă și i-a băgat de seamă nehotărârea de a pleca ori de a rămânea; afară de aceasta îi cunoștea slăbiciunea pentru șampanie și a comandat tare chelnerului: — Cinci șampanii franțuzești!

Îndată ce a resunat vorba „șampanie“ la urechea lui Tixilă, și-a întors repede capul cătră cel ce a comandat vinul, și-a pironit ochii mari asupra vecinului, apoi a zimbit cu gândul că după o așteptare lungă va avea și iel parte de ceva foarte bun.

Șampania sosește, câteva sticle se destupă cu sgomotul ce demult n'a mai auzit Tixilă, păharele sânt pline, se ciocnesc și golesc.

— Admirabil vin! Nectar! strigă Muciu Scevola cu însufletire. Aș fi în stare se alerg desculț nouă hotare și cu ochii închiși peste toate podurile, dacă la sfârșit m'ar aștepta vasul plin.

— Mai ie vorbă! zic unii rizând. Alții îș sorb ostentativ mustățile, ear omul care plătea le zicea privind cu coada ochiului la Tixilă:

— Să știți, domnilor, că ie șampanie de cea mai bună calitate franțuzească, de care n'aveți parte adeseori. Vă rog, să beți până nu se sfârșește!...

Sermanul Tixilă! Începea a se agita. Și tot mai avea ceva speranță, în Muciu cel puțin, care totdeauna i-a sărit în ajutor la nevoi.

A două oară sânt pline păharele și se golesc în sănătatea celui ce purta socoteala; dar se repetă jocul de mai nainte.

Nici acum nu desperează Tixilă. Setea păgână ce îl ardea în stomac, l-a făcut să gândească și să se acomodeze împrejurărilor. Când s'a turnat a treia oară în păhare, s'a ridicat încetisor dela masa lui, s'a apropiat pe neobservate de spatele lui Muciu,

care vorbea cu vecinul despre pesimizm, și în vreme ce se umpleau ultimele păhare, Tixilă ca uliul s'a repezit asupra prăzii, adică asupra păharului plin ce sta în fața colegului său, l-a prins în gheare cu amândouă mâinile și l-a suflat frumușel.

Pe urmă a pus păharul gol la loc și s'a întors serios la masa lui.

Au început să râdă cu toții în hohot.

— Bravo, Tixilă, bravo! Ce mai băeat levent! Să-l ridicăm în triumf!

Și l-au adus în triumf pe Tixilă, mândru de izbândă, l-au așezat în frunte, l-au tixit gratis cu vin, cu bere, și earăș cu vin, până când băeatul s'a rostogolit de pe scaun sub masă, unde apoi a dat peste colegul său Muciu, topit deja de mai nainte. Cum și când vor fi ajuns acasă, iei o știeau mai puțin decât orcine.

Asta a fost ea, cum a fost Bine, că a scăpat sănătos. Ei, dar altă dată n'a reușit Tixilă cu șiretlicul. Să vedeți cum s'a întâmplat.

Omul, care îl tratase cu șampanie și cu alte beuturi iș făcuse o sărbătoare în amintirea cutărui eveniment familiar, și cu vre-o doi intimi începuseră a-și petrecea într'o grădină publică. Vorbeau despre parasiți, și eată-l Tixilă, răsare stimabilul de după un arbore, par' că mirosise ceva împărțeală gratis și aleasă. Acum s'a pus deadreptul la masa cu pricina, și a întrebat:

— În a cui sănătate? Astăzi mi-i sete, ca nici odată. De nu mă înșel, domnilor, ați mâncat deja?

A aflat în sfârșit, că a nimerit foarte bine, căci în adevăr nu numai se bea, dar se și mănâncă în sănătatea cuiva. Prin urmare ieste o datorie de a

dorî și din partea sa noroc iubilantului, și a-i pune în vedere un raport, ori cel puțin o notiță în ziar, de sine înțeles în schimbul unui mic favor. Cu atât mai vârtos, că ie și setos, dar și flămând ca lupul.

Iubilantul nu părea încântat de felicitările lui Tixilă. Abea i-a întins mâna.

— Haid, băete, să-mi aduci și mie niște păstravi, zise Tixilă fără a se încurca de răceala iubilantului.

— Ean să-mi mai dai apoi și un biftec englezesc, ai înțeles?

Păstravii au fost puțini, biftecul mititel, a mai poftit o friptură de găscă, niște vin, brânzeturi, fructe, cafea neagră, ca pe socoteală străină.

— Mi se pare, aveți un vin superb, judecat după culoare... îmi dați voce...

— O, mă rog! Central University Library Cluj

Tixilă își toarnă în păhar din vinul mesenilor, și apoi earăș comandă:

— Băete, mai adu ceva vin; dar uite de ăsta. Domnul X. plătește astăzi.

— Te înșeli, dle Tixilă. Ie pe socoteala dumitale, a zis X. zimbînd.

— A, glumești, te văd. Haid, băete, de grabă!

Și Tixilă a mâncat și beut mai mult decât toți, s'a îndopat, nu alta. Dar, nu știu cum, s'a trezit deodată singur, consoții dela masă dispăruseră pe rând și fără veste. Vede Tixilă că nu mai vine nici unul, haid să plece și iel, în buna credință, că lucrurile sânt în regulă. Dar iera curios să afle, cam cât a cheltuit iubilantul; și dupăce i s'a spus o sumă aproximativă, a zis birtașului:

— Neapărat s'a plătit tot ce s'a consumat la masă...

— Da, domnule, s'a plătit tot; afară de ce ați consumat d'voastră. . .

Îi venea se ametească. Auzi dumneata!

— Ascultă, domnule, nu face glume proaste, dl X. a plătit. . .

— Nici decum, să mă scuzați. . .

— Dar bine, nene, dacă n'a plătit acum, are să plătească mâine. . . se vede că a uitat. . .

— N'a uitat. Din contră; a declarat, că nu plătește, decât ceea ce a comandat. . .

— Dar atunci, domnul acela ie un om rău crescut. . . un mojić!

— Se poate. Doriți, domnule, să i-o spun? Ori poftiți să vă mai aduc un vin?

— Nu poftesc nimic. Dar să aștepți o săptămână. . . n'am parale de ajuns. . .

— Îmi pare foarte rău, nu pot să aștept, domnule! Mai poftiți un vin?

Noroc pe Tixilă, că ceasornicul de argint iera în buzunar, căci din cei șasezeci de florini, leafă lunară n'avea decât un rest de câțva bani. A mai poftit un vin și a plătit cu ceasornicul toată consumația.

Zeflemelele, ce aveau să urmeze a doua zi, din partea lui Muciu, calea-valea.

Zicala păgubașului ciubărar dela Vidra îi servea de mângăere în împrejurările grele ale vieții și ofta cu iel împreună:

— Paguba ca pagubă, dar îmi plăcú cum merse! . . .

D'ale Țigănilor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. Țiganul cioban

Rămase tata odată fără cioban. Ciobanul cel vechi, nu mai țin minte de ce, plecase în cătănie, sau unde. În lipsa unui lucru mai bun, ce să facă tata, se nărăvește cu un Țigan să-i păzească oile. Atâta treabă doar poate face și un Țigan cum ie Țacă. Fac iei tocmeală, că atât și atât și o păreche de cizme la sfintele Paști. Tocmeala făcută, Țacă Țiganul ia arvună douăzeci de crețari, și ca mâne avea să între în slujbă. Dar și până una alta ca să arăte, că nu-i om de lăpădat, iese fără zăbavă și țațos cu turma la pășunat. Se rotea printre oi, de părea că ierau toate ale lui.

Iera în turmă între berbeci unul mai ales mare și împungător. Țacă, vezi bine, n'avea încă știre de asta.

Și abea sosește la câmp, și cum sta fălos Țiganul răzimat ciobănește în măciucă, nebunul de berbece se repede pela spate, izbește odată, și hop Țigane, dă-te peste cap.

— Auleo, măiculița mea, dar ce fu hasta?

Și se scoală repede, și cum se scoală o ia la fugă cu capul gol și strigă din poartă:

— Stăpâne, stăpâne, n'ați arvuna, că mă omoară berbecele, nu mai stau, n'ați arvuna!

Noi, cei din curte, văzuserăm ce i se întâmplase și râdeam de bietul cioban.

— Nu fi prost, măi Țacă, doar nu te cunoaște încă berbecul, până s'a deprinde cu fața ta...

Se mai domoli Țiganul.

Merge a doua zi tata să-și vadă de cioban. Caută în dreapta, în stânga, oile ierau acolo ca și altădată. Dar cioban nu-i.

— Dumnezeu hăl sfânt te-aduce, stăpâne! se auzi de undeva glasul Țiganului.

— Da unde iești, mo?

— Eacă-tă-mă-s! Unde să fiu? mâncu-ți sufletul!

Țacă în vremea asta se da jos dintr'un plop și îngâna mereu: „hoțul de berbec! lua-l-ar necuratul!”

Și tot astfel, în ziua a doua și în a treia, Țiganul păștea oile urcat în plopii înșirați pe marginea câmpului, cu lăcașul când într'unul, când într'altul, după cum se mișca și turma.

A patra zi dimineța ciobanul nu mai iera nicăiri. Fugise.

II. Țiganul și purcelul

Se zice, că avea Țiganul odată, cam demult, un purcel gras și mărișor, ca de vre-o șase luni. Niște flăcăi drăcoși de român, și-au pus de gând să-și răză o leacă, fie și pe socoteala Țiganului. Și socotesc iei, cum ar face să fure purcelul, — prea le lăsa gura apă după așa îmbucătură. Lucrul nu iera ușor de împlinit, că purcelul — bag seamă și unde iera țigănesc — trăgea o guițare colosală, cum îl atingea o mână străină, și nu suferea alta decât mâna stăpănu-so. Spre norocirea drăcoșilor, Țiganul iera și ceteraș de câte-ori cerea nevoea.

Merg iei într'o zi pe înserate la iel și întreabă, pentru cât ar vrea să le zică în ceteră, că au să facă un chef. Țiganul cere cât știe iel să ceară. Feciorii, că ie prea mult.

— Ean să vedem mai întâi cum zici ; apoi ți-om da și cât ceri, — îi zise unul.

Ia Țiganul cetera și zice și zice.

Feciorii se pun și laudă cetera, laudă pe ceteraș și încep să cânte și să joace și să facă o gălăgie strajnică. De unde să înțeleagă Țiganul, de ce sbeară așa nebunii aceștia : în vremea asta purcelul putea să tot guițe, Țiganul n'auzea și nu vedea. Se bucura de patru bănuți ce-i căpătase.

În noaptea aceea purcelul a fost dus la o stână, i s'a făcut capătul, și n'a mai rămas din iel nimic decât botul.

Dimineața se scoală Țiganul și vede cu ochii paguba. Acum înțelegea. Se scarpină în cap, pornește la primar, și începe a se jeluî :

— Purcelașul meu, purcelașul meu, domnule județ, l-or furat.

— Minți, măi țigane, cine să-l fure?

— Ba nu mint, domnule, acuma să mă iee de pe picioare toți . . . și dă a se jura și văita în tot felul. În sfârșit povestește ce și cum s'a întâmplat.

Primarul dă poruncă la doi din oamenii săi, să meargă cu Țigan să caute pela flăcăi.

— Să mergem, draguț, până nu l-or vinde!

Caută ei tustrei; dar nu găsesc nici purcel, nici urmă de iel. Ajung la stâna, unde-și petrecuseră voinicii azi noapte. Un băețandru îi văzú și îi trecú prin minte ce vor fi căutând pe la stână așa chip de oameni, și fără să-l vază cineva ce face, ia iute botul ce mai rămasese din purcel drept leac pentru umflături, și-l aruncă într-un fedeleș cu zăr ce jiera acolo.

Țiganul păgubaș iera necăjit și se văita mereu. De găsit ear nu găsiră nimic. Nu știea nimeni de purcel.

— Sărăcan de mine! Sărăcan de mine și de mine! . . .

— Mai taci odată, cioară, ce cărăești atâta după un purcel! Ia, mai bine trage o dușcă din zărul cela, — zice ciobanul.

— Lasă-mă cu zărul! N'ar mai fi pomană de iel!

Oamenii stau să plece, unul și iese înainte, al doilea totuș ridică fedeleșul cu zăr și bea, apoi îl dă Țiganului în mână și pleacă, lăsând pe cel cu paguba mai îndărăt. Bea și Țiganul, dacă îl avea odată în mână, și cum bea cată botul purcelului că lunecă și lovește pe Țigan drept în nas. De frică scăpă fedeleșul din mâna și talpa Țigane, o tulește fără să se mai uite ce ie pe jos.

Ear ciobanul se opri în loc și se minună și iel : cum naiba ajunge botul de purcel în fedeleș ?

Auzită dela G. Coșbuo

III. Țiganul vițel

Avea Țiganul, avea măi, o nănașă chip. Dar hoțul de naș nu iera modru să-l miști de acasă, par'că iel avea să toarcă, să fearbă și să legene.

Bietul fin, păcatul tinereții, se topea după nașă-sa, și din înalt și suleget ce iera din fire, se făcuse fus, nu alta.

Chibzuește iel cum chibzuește într'o după ameazi, nașa sufulcată spăla rufe în vale, finul se furișează d'alungul malului până lângă nașa, se uită cu lăcomie la picioarele goale, grăsulii din apă, și-i zice dimonul :

— Bun lucru, bun lucru, nănașo !

— Bună să-ți fie inimă, fine ! Ce mai faci ?

— Să-ți spun o horbă... 'ntre noi.

— Ce ?

— Hăi, nănașo, fă-ți pomană cu mine, mânca-ți-aș ochii hăi frumoși, zău, tare-mi plac plăcintele cum le faci dumneata ; lasă-mă, lasă-mă zeu să facem o lecușoară de dragoste, noi amândoi. Ha, nănașo, când să hiu la un păhar de rachiu, ha ?

— Stai pe loc, fine, vor fi cam multe deodată : și dragoste, și plăcinte, și rachiu.

— Ba nu-s multe, că-s bune. Drăguță nănașo, mânca-ți-aș inima !...

— Bine, măi fine, bine ! Tu știi, că io nu-s femeie d'alea, care dă cânepa 'n parte. Dar acum, tot atât :

hai de seară, dumnealui și-așa nu-i astăzi acasă. Dar — vezi să nu te vadă satul...

Țiganul ascultă, — cum sărăcie să n'asculte. Ba se îmbracă în niște cioareci vineți, la care țigăניה le zice „raihuzi“; *) ba îș mai pune pălăria de paie pe ureche și zechea într'un umăr; și cum înseră bineșor, întră pe ușă la nașă-sa, îmbrăcat și pieptenat. Cine iera ca iel!

Îș pune Țiganul pălăria și zechea la o parte.

Și pune-te, și bea bine, și mănâncă bine, știi, ca dintr'a nașu-to.

La o vreme nașă se face speriată:

— Vai de mine! A sosit dumnealui, ie rău! Să nu se întâmple, doamne apără, moarte de om...

Se aude poarta scârțând.

— Oleo, is mort! Nănașo, is mort!

— Mort zeu; ean sari iute pe fereastă, fugi în grajd și te-ascunde acolo între viței. De grabă!...

Scapă finul cum scapă în grajd, îș dă „raihezii“ jos, se așează frumos în patru labe și dă să sugă la vaci, ca un vițel. Iera întuneric. Mai ales finul nu vedea chear nimic, așa sugea.

Nașul, cum întră 'n casă, se face că nu vede pălăria și zechea, și cere de mâncare, lapte proaspet mult deacum.

— Nu-i, bărbate, nu-i de loc, că vițerii l-au supt tot, strigă nașă, ca să auză și țiganul.

— Vițerii? Ean stăi, că le dau io lapte! se răști nașul.

Și fără vorbă multă ia biciul într'o mână, se bagă în grajd, și dăi, și dăi, trosc! trosc! și mereu trosc!

*) Reithosen.

Nu prea iera putință să alegi pe Țigan dintre vite, cum sta acolo plecătul și mugind și scăpărând din tot trupul.

În sfârșit se satură de îmblătit și-l face scăpat, ca și cum nu l'ar fi văzut.

Dimineța se duce nașul îmbrăcat cu cioarecii, zechea și cu pălăria de paie, ce le uitase aseară finul, și intră în cort la Țigan. Țiganul, pentru un colț de țară, nu s'ar fi uitat la nașul său în ochi, ci bătea ferul de săreau scânteile ca nici odată. Unul din puradai arată cu degetul la cioarecii omului și strigă :

— Dic, dado, raihuzii tăi !

— Acî mo !*) se răstî Țiganul cătră puradău.

— Dic, dado, pălăria ta !

— Acî mo ! strigă earăș Țiganul și-i dă un ghiont puradăului să tacă din gură.

— D'apoi dic, dado, zechea ta ai nouă !

— Da acî mo ! Fire-ai dă răs ! și-l amenință cu barosul.

— Măi fine, da ce-ți tot spune băecatul ăla ? întreabă nașul.

— Ce să spună ? ia, cere de mâncare și n'am de unde să-i dau !

— N'ai de unde ? cum se poate ? D'apoi, frățico dragă, de ce nu mai trimiți pela mine, că ieu îți dau bucuros, ceva caș, ceva brânză, ori... ceva lapte !

— Ce lapte ? Ce lapte ?... Mai lasă-te, scumpule, că și asară ierai să-ți omori un hițel pentru o lingură !...

Auzită de la J. Paul.

*) Taci măi !

Dor și alinare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

are-i țeara Ardealului și multe sate frumoase sânt în ea. Dar sat ca Turnurenii mai rar să găsești. Când merge vre-un Turnurean la târg în oraș și-l întreabă vre-un străin: „de unde iești bădicule?“, iel își potrivește cojocul pe piept și înălțând capul cu o mișcare de mândrie, răspunde: „din Turnureni“. Nu arareori se întâmplă atunci că străinul, auzind numele satului, zice: „frumos sat!“ Ear turnureanul atunci nu mai zice nimic; știe iel că Turnurenii frumos sat ieste, și nu se miră de laudele străinilor.

Ș'apoi nu numai satul ie frumos, dar și oamenii din iel sânt vrednici și muierile harnice.

Eacă, de pildă, lelea Trina lui Ciocan, femee mai harnică să nu-ți poștești la casă. Pe orce om din sat

Îl vei întreba de dânsa, are să-ți spună că lelea Trina ie o femeie muncitoare și cu spor la lucru. Cât ie ziua de mare, ea o clipită nu stă în loc. Mai prin casă, mai pe afară, în grădină, face, drege, strigă, și — doamne păzește — n'ar lăsa pe slugi să facă lucrurile ce poate ea să le isprăvească. Nici pe fiică-sa — că are și fată mare, o cheamă Ioana — n'o lasă cu una cu două, ci mereu îi arată, îi dă învățături, apoi o întreabă că : „știe acum?“ Ioana răspunde : „știu, mamă“. Dar totuș nu poate să facă lucrul așa, ca să fie pe placul mamei. Aceasta ie mai cu neputință. Atunci maica Trina se cătrânește și se supără, că ie cam supărăcioasă de fel ; mai strigă puțin, și dacă a dat să strige, supărarea iei nu ține mult, mai ales când Ioana nu răspunde nimic. Ear Ioana, ca fată bună ce ieste, nu răspunde în potrivă, ci o ia mai totdeauna cu binișorul.

Așa ieste Ioana ; dar altfel ie badea Ciocan. Zic unii oameni, că bătaea ar fi din rai și că femeea nebătută ie ca și calul fără frâu. Asta o știe și badea Ciocan, dar iel mai știe și alta : Dulăul dela stână nu-și prinde mintea cu cățalușii, și nimic nu-i mai bun la casa omului ca pacea. De aceea iel seara, dacă vede, că nu mai ieste chip să scape de gura nevestei, se scoală și-și face de cale; ear când iese, trânteste odată ușa și merge drept la cârciuma lui jupân Avram, să se mai răcorească.

Acolo se pune la o masă, față în față cu domnul dascăl Samoilă, care, deși calic, dar zice că un păhărel două de rachiu nu fac o împărăție. Dascălul Samoilă ieste un om sfătos, știe se istorisească multe de prin cărți și de prin gazete. Pe Alexandru Makedon și Istoria lui Arghir le știea pe de rost încă de când iera copil, ș'acum de mulți ani slujește ca dascăl în

Turnureni. Crișmarul, jupân Avram, ieste un ovreu șiret, pestriț la obraz și cu nasul încârligat. Iel stă totdeauna de o parte, se preface că nu prea ascultă și mereu se amestecă în vorbă. Lucrul de căpetenie, despre care se înțeleg iei, ieste acelaș pentru toți trei : sărăcia. Badea Ciocan spune, că prunele din ăst an au fost puține și nu s'au copt bine. Îi stă gândul într'una la rachiul de prune. Ovreur zice, că i-i frică de execoție, că sânt foarte mari dările. Ear dascălul Samoilă, ca cel mai înțelept, vorbește despre școală și despre sarăcia dascălului românesc. Și spune dascălul, că rai sânt oamenii de plată, și că nu-și trimit copiii la școală. Chear cei mai bătrâni și mai cuminte nu vreau să înțeleagă ce va să zică învățătura, și socotesc, că și urmașii noștri vor trăi cum au trăit strămoșii, numai cu plugul și cu coasa. Ei ! dar mulți sânt greșiți — zice domnul dascăl — pentru că în ziua de azi omul fără carte n'o duce departe. Sânt frumoase cuvintele grăite de dascălul Samoilă și ar fi și mai frumoase, dacă ar avea cine să le asculte. Dar vorbele lui aduc rod puțin și slab. De aceea, ca să-și mai ușureze din cele nevoi, se abate, ca și badea Ciocan pe la jupân Avram. Cu privilegiul acesta, din o vorbă în alta, mai îndeamnă pe creștini să-și aducă aminte de ostenelele învățătorului și de plata ce i se cuvine.

În povești vremea trece mai repede. Oamenii mai închină, mai înghit un picuruș, și eată, năcazurile se îneacă. Samoilă începe a clipi din ochi, cască, se uită în fundul sticlei goale și zice : „Proastă beutură... hai acasă !“ și pleacă fără să aștepte pe Ciocan. La ușă se întoarce :

— Adică, bade Ciocane, nu dai nimic pentru școală?

— Cum foc să dau, că copii n'am...

— D'apoi ce ziceai mai nu știu când? N'ai zis dumneata, că vei da cât se cuvine.

— Nu știu să fi zis..

— Nu știi? Apoi să fii sănătos.

Și pleacă necăjit.

Ciocan mai stă cât stă, pe urmă se întoarce și iel cătră casă. Când vine, se uită de departe să vadă din depărtare că oare arde lumină; dacă lumina ieste stinsă, se îndreaptă și intră pe poartă. Ajungând la ușă, își apropie urechea și ascultă. N'aude nimic. Atunci iel se așează pe lavița de lângă fereastă și se desculță încet, intră în casă pe vârful degetelor și pe întunec se culcă încetișor. Pare că nu s'a întâmplat nimic.

În chipul acesta domnește buna înțelegere în casă.

*

Odată badea Ciocan plecase dela cârciumă în vreme de seară, dar nu singur, ci cu un alt sătean, cu moș Alexe Drăganu din capul satului, om mai bătrân de cât Ciocan, cu pletele și sprâncenele albe și cu ochiul ager, dar potriviți unul cu altul la stare și la neam. Ierau amândoi oameni cu dare de mână. Moș Alexe Drăganu avusese o treabă cu cârciumariul, îi vânduse niște grâu, că altfel moșul nu se abate pe la jupân Avram. Ciocan venea cu pași grei spriginindu-se când și când de brațul lui Alexe și oprindu-se de multe ori în loc, ca să spună cât ieste Catrina lui de amarnică: „ieu — zice iel — sunt om cinstit și nu pot suferi beutura prea multă; dar ce să fac? n'am încătrău, trebuie să fug de acasă, când mi se necăjește nevasta; și să vezi, nici nu mă întorc bine acasă, și pricina de cearță-i gata. . . .

— Și tu ca voinic, îi întorci spatele, îl întrerupse moș Alexe; n'am ce să zic lucrezi înțelepțește. Omul

mai bine încungiură casa, decât să ajungă de răsul vecinilor și a satului. Ei, cumetre, dar ear mă întorc. Le bine de tine, că cel puțin ai rău la casă; de mine ieste mai rău, că n'am nici atâta. Odată mi-a mers prea bine: acum văd că s'a întors roata și s'a oprit în loc. Ce să faci? așa-i în lume. Cel bun moare tot-dauna cu zile; ear cel rău nu se dă, trăește și râde de paguba omului.

Alexe Drăganu tăcú posomorât și dus pe gânduri. Îș aduse aminte de fata lui și de bărbatul iei, care abea trăiseră doi ani împreună, și amândoi muriseră unul după altul, lăsând moșului un singur nepot, pe Nițul. Și gândea moșul, că de i-ar trăi copiii, n'ar merge acum dealungul satului atât de părăsit, ci ar merge cu dorul în inimă, căci la portiță l-ar aștepta cineva și l-ar întreba că unde a fost, că ce-a făcut și că ce-i lipsește? Dar de când sermanii nu mai trăesc, de atunci casa moșului îi ieste urâtă și pustie.

— Lasă, nene, nu fii necăjit; fii voios, și privește la mine. De ce să nu ne veselim, când ieste locul și vremea. Că dacă ne-om muta pe cea lume, nu știu ce va fi pe acolo. Să lăsăm pe cei răposați, să ne facem de lucru până una alta cu cei vii. Ia, de pildă, ai un flăcău mare și voinic, și de iel nu te aud vorbind nici odată. Măcar, dacă ar fi să vorbim de Nițu, de nepotul dumnitale, apoi cinste și omenie! Nu se vede de loc, că ar fi crescut orfan. Și să nu gândești, că mă pun să te laud, dar dumneata, moșule, poți să te mândrești, că ai un nepot că Nițu.

— O fi, cumetre; de ce să zic ba? că băeatul ie tăeat din trupul tătâne-so. Dar ean să mergem, să nu stăm în drum, că prea s'a întunecat; eacă ne apucă și ploaea.

— Să nu grăbim, casa mea ieste numai aici și...

— Uite colo! ai tăi nu s'au culcat; se vede lumină prin fereastă, zise Alexe.

Ciocan se oprî fără voe cu ochii îndreptați spre partea de unde venea lumina.

— De ce stai? îl întrebă Alexe. Iel nu răspunde.

— Da vino, Ciocane! nu sta în drum și în ploae.

Iel tace. De odată începe a se scărpinga sub bărbie și-i răspunde:

— Stăi puțin... Îmi pare, că am uitat luleaua la jupân Avram... Viu îndată, așteaptă...

Alexe îl apucă de capătul sucmanului și nu-l lasă.

— Ce spui de lulea?... Dar acum bag de seamă ce-i. D'apoi așa bărbat iești, să nu cutezi a intra în casă?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Io să nu cutez? De nu crezi, haid cu mine, îi zise Ciocan și-l luă de mână.

La vorba asta îl umflă râsul pe moș Alexe Drăganu.

— De ce râzi acum? Nu te-am văzut de mult rîzând.

— Cum, doamne, să nu rîd; mă iei cu tine, de curajos ce iești. Omul naibii! cum se știe scoate din nevoe.

— Ba nu, zeu, vino să vezi cu ochii, că nu-i așa cum se clevetește...

— Bine, cumetre, bine. Rămâi sănătos! Dar ai de grijă dacă te-a lovi primejdia, nu te lăsa cu ușurelul; când vei simți că n'o să mai poți ținea, n'ai decât să strigi odată strajnic: Săriți, oameni buni! săriți, că arde! — ș'apoi n'ai grijă, că te scapă satul...

— Ei, moș Drăgane! mă iei peste picior...

— Să nu-ți fie cu supărare, cumetre. Știi, omul zice câte una și fără să vrea. Acum noapte ușoară!

Alexe Drăganu, clătînând din cap, grăbí cu pași repezi, lăsându-l singur lângă poartă.

II

Trebue să vă spun, dacă nu v'am spus, că Ciocan dacă mai spunea din când în când și câte una de cele mincinoase, spunea și multe adevărate. La întrebările nevestei, adevărat că de multe ori o mai sucește, deși se cam deprinsese cu limba muerii, cum se deprinde calul cel rău cu pintenul. Dacă zicea lelea Trina, că ieste alb, iera alb; dacă negru, negru. În toate formele iera primit, — numai pacea să nu lipsească din casă.

Grăind însă Ciocan lui moș Alexe Drăganu despre nepot, îi vorbește mai cu chibzueală și-i zice că: Nițul ieste băeat minunat! Păcat, că nu-i al lui. Și drept grăește. — Nițu Drăganului ieste flăcău zdravăn. Nu de geaba ieste turnurean. La făptură înalt, la vorbă istet, la vrăsta de douăzeci de ani; ear muștețile negre-i sânt mărișoare, și multe fete din Turnureni se uită cu drag la iele. Nițu o știe, și mai că-i vine a se mândri.

La sărbători, când se duce la horă, ți-i mai mare dragul să-l vezi cum își aruncă împrejur ochirea de vultur. Îndată ce dă cu ochii de Ioana, îi zimbește una. Mâna dreaptă o ține în șerparul lat, ear cu cea stângă își mai răsucește odată musteața, și earăș zimbește. Dar ochii nu și-i ia de pe Ioana. Ea se face că nu vede. Ba, bine că nu, doar buni ochi are. Pri-

vește pe furiș și bine îl mai vede. Că de aceea s'a făcut așa rumenă la față, așa de rumenă, de nici bujorul din pălăria lui Nițu, nouă nouță, nu iese mai roșu. Și maica Trina se uită la Nițu. I place flăcăul, că mult îl prinde bine musteața neagră. Trufaș fecior! Câte odată numai, Ioana sficioasă ridică capul, Nițul zimbînd își răsucește musteața, ear lelei Catrine îi rîde inima.

În vremea asta s'a încins o horă mare. Ioana simțeste, că ochii lui Nițu sînt țintiți numai asupra iei. Pentru asta arare-ori cată în sus. Nițu se apropie, ia pe Ioana de mână și se pune în rînd. Dintre acești flăcăi neaoși din Turnureni îl vezi pe Nițu Draganului pieptos cum se înalță peste dînșii și se mișcă ușor în drăapta și în stînga. Bine zice lelea Trina: trufaș fecior! Negricios la față, cu pălăria lată în margini, cum poartă Mărginenii, și dată puțin pe o ureche. Fruntea lui este lată și părul negru-i cade frumos pe umeri. Din vreme în vreme iel se întoarce cătră Ioana, îi spune o vorbă, o glumă, de care ea rîde din tot sufletul, în vreme ce iel o strînge mai tărișor de mână.

Într'o zi de Duminecă cînd își petreceau așa, ea întrebă, că moș Alexe tot supărat iese? Iel răspunde, că acum ar fi să fie voios, dar că mai are o grijă, care ar voi să și-o mîntuească cât mai degrabă din casă.

— Și mie nu mi-ai spune grija aceea?

— Apoi știi, nu iese lucru de toate zilele. Îmi zice moșul, că ar vrea să joace la o nuntă...

Auzind de nuntă, Ioana rîde și începe să-l necăjească cu fata lui nenea Dănilă, cu Măriuca; ea este vecină cu casa Drăganului.

Măriuca încă iera la joc. Ea sta mai de o parte și se uita numai din cînd în cînd cu ochii iei mari

și umezi la Nițu. Cum ar fi vrut și dânsa s'o ia Nițu la joc! Dar lui Nițu nu-i sta Măriuca în gând.

— Ie frumoasă și Măriuca, răspunde iel, nu zic ba, și-i bună fată și nici nu șede departe; dar totuș nu-i ea ca oare-cine.

— Bună-oară ca cine? îl întreabă ea voioasă.

— Ei!... Te văd, că ai găcit. Așa-i?

— Nu știu, Nițule...

— Dă cum să nu știi; cearcă numai.

Atunci Ioana îi răspunde oare cum ca și în bătae de joc:

— Lasă, că întreb pe baba Vuța, vrăjitoarea satului...

Și earăș râde Ioana.

Nițu ie supărat. Acum în deșert așteaptă o vorbă mai dulce. Ioana nu i-o zice; nici nu-l bagă în seamă, pentru că... așa fac fetele, îndată ce se știu că sânt frumoase.

Ceva mai târziu iel din nou i zice, nu fără amăreală:

— Mult îți place să râzi, Ioană...

— Sântem la joc, bădițo; de ce nu râzi și tu! o pe cine jălești?!

Și se marghiolește, râde și îș bate joc de iel fata.

În spre amurg, Nițu se face nevăzut. Îi lipsește ceva. Cei mai tineri, precum și femeile mai bătrânioare au tras cu urechea, alții au văzut pe Nițu supărat și acum dau cu socoteală, că trebuie să se întâmple ceva la mijloc. Bătrânele șoptesc de rău între iele și cască ochi mari.

Lui Nițu i-a părut toată seara aceea tare întunecată, deși cerul iera senin și fără umbră de nor. Nu-și putea găsi nicăiri locul. Dar pentru-ce? Nici Nițu

nu o știe. Simțește, că nu-i bine ; dar să spună pricina, nu poate. Îi pare numai câte odată, că aude pe Ioana râzând și atunci îl taie ceva în suflet.

Frumoasă ieste fata Catrinei, și minunat i șede răsul pe buze ; dar răsul iei face pe Nițu să-și peardă mințile și să umble ca nebun.

III

— Bună vremea, Ioană ! Ce faci tu acolo ?

— Mulțămesc dumitale, eacă, plivesc straturile.

— Doar să nu-ți ajut și ieu ?

— Fecior la plivit încă n'am văzut. Dar dacă vrei...

Pacea între iei ieste încheiată. S'au fost supărat cu gluma și earăș cu gluma s'au împăcat. Ie bine să fie omul iubitor de pace, până poate.

Și, ce să zic, îi plăcea lui Nițu să fie cu Ioana la joc ; însă jocul ca jocul, iel se simțea mai bine să o vadă în grădină la plivit ori sămănat. Dar în deosebi o privea cu drag, când Ioana sta cu furca la brâu și învârtea fusul de sfârăea între degetele iei subțirele. Îi ședea așa de bine cu ochii plecați, cu capul dat ceva într'o parte, încât Nițu uita și casă, și masă, și biserică. Cine știe pentru a câtea oară zicea iel în sine ademenit de farmecul iei : „Doamne, frumoasă-i !“ Apoi dacă ea, fără să încete a toarce, își ridica ochii de șerpoaică și-i zicea cu glas blând : „Nițule !“ atunci îl apuca un fior, și câteva clipite Nițu gândea că nu mai ieste iel.

Și când tăceau așa, Ioana învârtea mai repede fusul, ear Nițu o oprea ținându-o de mână să nu prea grăbească cu torsul, că poate lelea Trina de afară din curte va zice că nu-i chear bine...

De câte ori, cu sufletul plin, plecând dela Ioana, Nițu-și zicea :

— Mă duc. Fie ce va fi, mă duc.

Unde voea să se ducă? La tatăl Ioanei, la nenea Ciocan. Nu iera departe locul binecuvântat, abea colo mai sus de bordeiul dascălului Samoilă, la Avram ju-pânul. Acolo avea Ciocan obiceiul să fie, când pornea pe neștiute de acasă. Numai cât se întâmpla cam rar, să-l poți găsi cu capul deștept. „Earăș au fost rele prunele, ori trebuie că jidanul ține rachiu prost, că prea mă zgărie la înghițit. Am să-l iau de gât pe li-pițoarea, că nu-i lucru curat.“

Nițu trecea pe dinaintea locului de mai sus ; dar nu intra, gândind că badea Ciocan poate va fi la lucru, sau alt undeva.

Când ajungea acasă, se punea pe laița din tindă cu capul între mâni. Îi părea rău acum, că n'a intrat în cârciumă. Și-și zicea, că dacă ar fi intrat, ar fi găsit acolo pe badea Ciocan, și i-ar fi spus. Ear badea Ciocan ar fi zis, că ie bine.

Și ear se gândea, că tot n'a putut fi la cârciumă. Ce iera să caute pe vremea aceea? Și tot trecând dela un gând la altul, cu încetul toate i se împreunau asupra unui singur lucru. I se părea c'o vede pe Ioana, și gândea numai c'ar vrea s'o poată strânge în brațe și mereu să-i poată zice :

— Iești a mea... pe toată vieața.

*

Dumineca trecea așa, și earăș veneau zilele când Nițu trebuia să meargă la stână. Din când în când românașul cobora hăulind de pe deal potrivit vremea cam pecând fetele din sat vin cu cofițele la izvor,

să mai prindă și iel câte o gură dela dorul lui. Stâna iera cale de câteva ceasuri. Ieșind din rărișul pădurii dinaintea lui se întinde o poiană verde, unde copilandrii satului pasc vitele, ce n'au urcat la munte, culeg fragi și apoi se iau la trântă. O cărărușă după multe cotituri, duce drept la izvor, de asupra căruia se ridică un deal stâncos. Pe deal și mai în vale cresc stejari și brazi înalți ce aruncă umbre lungi, ear pe sub copaci se găsesc pietri late acaperite cu mușchi moale. Izvorul iese din coasta dealului, de sub o peatră, și apa ieste ca gheața. Dacă vrea să-și stâmpere setea Nițu, n'are decât să-și încovoaie marginile pălăriei, să scoată apă și să o soarbă. Așa fac și alții. Băeții însă fac și mai cu minte: iei se pun de-alungul pe brânci și așa beau...

Soarele, de vară ce apune, îs revarsă razele pintre frunzele copacilor și un vânt ușor le recorește. S'aude cum răsună în vale clopotele turmelor. Nițu se opri și cu brațele încrucișate sta răzimat de un copac și privea înainte. Ioana însă nu venea. Iel face câțva pași pe cărare și începe a cânta o doină de iubire. O cântă și o cântă earăș, — dar Ioana tot nu vine. Acum îș aruncă pălăria jos, ascultă apoi oftează. N'aude nimic, nici freamătul frunzelor. Cântecul din nou începe, pare că și crengile tremură de dor, căci jalnică ieste doina; — în zădar, că Ioana nu se arată. Nițu vrea să plece acasă, îș ridică pălăria; dar privirea i se oprește fără voe la turnul bisericii, care se vede sclipicios la lumina soarelui. Și mișcând din cap zice: „Cât ie de înalt! Frumos turn!“ Ieste mândru turnureanul de turnul bisericii lui, ca și când acum l-ar vedea pentru întâia dată. Nițu măsoară turnul nu o dată cu ochii. Ioana însă, nici acum nu vine.

— Ean uită-te! Ce faci, bădițo? aude un glas subțire lângă dânsul.

Nițu privește în laturi. Ierau două fete din sat cu piciorușele albe desculțe și cu cofițele în mâni.

— Ce fac? De, eacă măsor turnul de nalt.

— Noroc să-ți dee Dumnezeu, zise cealaltă. Dar... nu aștepți pe cine-va?

— Adevărat, pe voi vă așteptam...

— Doar nu pe amândouă, bădiță? Ai grijă; nu te gândești, că cine-va s'a supăra, de te-om spune? zise Măriuca.

Și amândouă râdeau, făcându-și semn cu ochiul.

— Nu crede, Măriuco! Îți spun, că pe tine te aștept, adecă pe voi. Nu voiți să credeți? Ean veniți să vă dau câte o gură, să mă credeți.

— Lasă-te, vicleanule, nu te face așa darnic, să ajungi om sărac din vina noastră, și la urmă să-ți pară rău.

— N'aveți teamă. . . .

— Ba nu, nu vrem. Știm noi, că ți-e dragă Ioana foc. Ai văzut, că mai bine gândim noi, de cât tine, bădiță? ziseră iele râzând.

— Nu-i lucru mare, dacă sânteți două și ieu unul. Eacă mă dau legat și vă ajut să ridicați cofițele. . . . Ean fă-te încoace. . . . Măriuco fă!

— Dar știi, zise earăș Măriuca, că nu-i lucru de glumă? Am auzit, că Dumitru, feciorul lui Topor cel mai mare, vrea să o pețească. A și pornit în pețite. . . .

— Cine? Topor Dumitru? . . . Îl paște păcatul. . . . Că ți-l torn la pământ! . . .

Abea îș sfârși vorba și văzú, că mai vin alte fete și neveste la izvor. Între iele iera și Ioana.

— Ioano! strigă Mariuca, vino mai iute, că nu-i bine pe aici. Nițu nu mai poate grăi. . . .

— Are nu știi ce, adause cealaltă, și noi nu-l putem lecuî. Veniți de grabă!

Nițu își scutură odată sucmanul pe umeri și rămase pe loc. Și deodată îi perî cuvântul de pe buze și nu mai știea ce să facă, să rămână oare, sau să plece înapoi la stână. Topor Dumitru? Nu se poate! A glumit Măriuca! Îi plăce iei să necăjească pe flăcăi. Nu, nu se poate nici cu gândul să atingă cine-va pe Ioana; știe toată lumea, că ea are să fie odată a lui. Cine să cuteze a-i sta în potrivă, când Ioana îl are drag numai pe iel? Nu, nu, Măriuca a glumit. — Apoi vezi bine, că nu-i cu putință altfel. Se vede și pe fața Ioanei, în ochii iei negri, că nici n'a visat despre alți oameni străini. Se vede din cuvintele iei. Cât de limpede sună iele! — mai ales la urechea lui Nițu, — îl ating drept la inimioară; și de-ar avea o mulțime de griji pe cap, iele toate ar fugi la glasul iei.

Frumușele ierau și celelalte fete dela izvor; frumoasă în deosebi iera Măriuca, căreia știea că-i ieste drag, dar nici una nu avea ochi așa lucitori și negri, nici buze așa subțiri și roșii, cum avea Ioana. Ea părea mai înaltă, mai subțire și când umbla, trupul iei se legăna mai gingaș ca la celelalte. Iera, cu o vorbă, așa că nu puteai să treci pe lângă ea și să te duci pe aici încolo, fără să privești măcar în laturi. Mulți flăcăi se opreau în loc, să o privească cu gânduri frumoase de însurat; dar nu fiecine îndrăznea să se apropie, căci lelea Trina aștepta un ginere zdravăn și din oameni cu dare de mână, cum ierau și iei. Și altul mai potrivit de cât Nițul, cu greu ar fi găsit. Nenea Ciocan îl are pe voe. Ioana asemenea, — că

de câte ori îl așteaptă ea la izvor, sau își face de lucru prin grădină și nu se mișcă de acolo până când nu trece iel pe uliță în jos. Ieste dulce vorba lui Nițu, vezi bine.

Acum însă iel n'are voe să povestească cu fetele. Ear iele mai stau ce stau și rîd pe socoteala lui. Apoi pleacă vesele cîntînd prin poiană și trec înainte spre sat. Iel le poștește cale bună.

Nițu vrea să vorbească cu nenea Ciocan. Nu-ieșise din cap ceea ce zisese Măriuca. A pornit în ziua următoare cu pas îndrăzneț la jupân Avram, după ce de vre-o două ori l-au părăsit puterile chear când iera să ajungă la adecă. A intrat hotărât, dar s'a oprit cam zăpăcit înaintea lui nenea Ciocan.

— Măi băete, tie îți trebuie ceva! începú nenea Ciocan clipind din ochi la o masă. De față iera numai ovreul.

— Știu io, ce să zic? adecă . . . . dă . . . . de mă socotesc bine, ți-aș ști spune; dară n'aș vrea să audă și jupân Avram.

— Jupâne Avrame! ieși afară, că avem o vorbă la olaltă, grăi Ciocan așezat.

— Cum porunciți dimiavoastră, mă rog, zise jidanul plecînd cu pas ascuțit. Ovreul s'a fost îmblînzit de când cu niște ghionturi, ce le căpătase dela badea Ciocan drept glumă. Ieșind iel din casă, grăi earăș Ciocan :

— Haide, șezi aici lângă mine, că n'are să te auză nimeni, vorbește, o stăi o leacă, să deșert sticluta asta. Na bea și tu!

— Nu beau, mulțămesc.

— Bine faci, iești tânăr. Grăește dar din gură să văd unde și cum te doare.

— Apoi, nene Ioane, știi d-neata... cum să zic... ca să nu fac lungă vorbă.

— Ei! Ce vrei?

— Apoi fata d-tale, nene Ioane, mie mi-a căzut de mult la inimă, tare de mult și, nene, să-mi dai mie fata asta de nevastă... că, nene, dacă nu vrei să mi-o dai, mă duc în lume. Și să știi, că nici d-ta, nici altul nu-mi mai auziți de veste până voi trăi. Auzi d-ta? Să n'am parte de ziua de azi, dacă nu-ți grăesc drept. Nene Ioane, dă mâna aici!

Ciocan deși cam amețit se uită la Nițul.

— Hei că nu-i așa, copile. Tu nu cunoști ce-i lumea; prea tare te-ai aprins. Asta nu-i destul. Io... Io îți spun de acum, că de-mi mărit fata, nu-i dau zestre... BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Nu-ți cer zestre, cer fată, pe Ioana. Zi atâta că mi-o dai, nene, nu te mai socotí, că n'are să-ți pară rău nici odată. Am să fiu om bun, și am să fac tot ce-i poftí dumneata... Nene!...

Badea Ciocan își pune cotul pe masă, se razimă în pumn și nu mai zice nimic. Se uită lung cu fața somnoroasă la sticla goală dinaintea lui și își încruntă sprinceană. Ce face ovreul acela pe-afară, de nu mai vine în lăuntru?

— Ce gândești, nene? îl întrebă Nițu, spune-mi să știu, de ce să mă țin?

— D'apoi, fătul meu, io gândesc, că să mai aștepți. Omul trebuie să socotească, ca să nu greșească. Ar trebui să vorbesc și cu moș Drăganu, să ne înțelegem noi oameni bătrâni, că voi, nepricepuți, nu prea știți ce și cum.

— Bine, nene Ioane, cum socotești dumneata. Dar... nu mi-i de alta... să-ți mai spun una. Zi barem atâta, că n'o dai după altul pe Ioana...

— Lasă numai, las' pe mine, că n'are să easă rău, dacă și ea te vrea. Fii pe pace și haid' acasă! Jupâne Avrame, ți-oi plăti mâne, că azi n'am cu ce. Auzi, lipitoare? strigă Ciocan plecând.

— Ieste bine, bade Ciocan, îngână ovreul, mulți bani să-ți dee Dumnezeu, că sântem oameni foarte săraci, nu câștigăm nimic, bade Ciocan... Dumnezeu să țină la dumneata păcatele dumitale și copiilor dumitale...

Ovreul îș freca mânilor și râdea, în vreme ce nenea Ciocan și cu Nițu ierau departe și nu-l mai auzeau.

IV BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moș Alexe Drăganu iese pe porțiță, mergând să-și întâlnească nepotul în cale. Dar moșul de câteva zile încoace nu se simțea tocmai bine. În ziua asta iera posomorât și gânditor, cum ierau și bătrânețele sale. Moșul îmbătrânise fără vreme. L-au îmbătrânit necazurile și l-a gârbovit munca, nu anii. Iel însă n'ar vrea să se lase. Are un nepot, și acesta îl ține în dorul de a trăi și-i îndulcește vieața amărâtă.

Pentru aceasta îl iubește pe Nițu; deși nu-i arată dragostea decât foarte arareori. Firea lui se înăsprise, decând îi murise fata; și de atunci Nițu nu știe se fi văzut pe moș Alexe înduioșându-se.

Nițu iera deprins cu sprinceana albă stufoasă a moșului încă de pe vremea când începuse a umbla. Trăeau și părinții lui pe vremea aceea; ear moșul iera mai senin la față, îș lua nepotul pe genunche și-i cânta

cântece de voinicie. Măndre zile au fost acele ! .. Crescând mai mărișor, fără mamă și fără tată, Nițu se lega mai tare de moșul și mergeau amândoi la munte. Iera bine pe acolo. Aerul iera mai plin de vieață, izvoarele curgeau mai limpezi și doina răsuna mai doioasă. Și de multeori s'a dus tot cu moșul de mână, până ce odată moșul a zis, că rămâne acasă și pe Niță l-a mânat de aici încolo singur la stână. Mai în toată săptămâna venea acasă ; ba poate iel ar veni mai rar prin sat, — dar ce să facă ? nu ieste iel de vină, dacă ochii Ioanei sunt atât de negri și buzele iei atât de rumene. Fiind astfel lucrurile, iel își făcea des de lucru prin sat și rămânea mai mult, de cât ar fi dorit moșul să rămână. Grăind drept, lui moș Alexe nu-i plăcea jocul tinerilor ; tot-dauna își încrunta sprânceana, pentru-că... știți dumneavoastră cum sânt bătrânii, ca să nu vorbim rău de nimeni.

Se gândea mereu moșul, că de ce să învârtoșează mămăliga cea molcuță așteptând sosirea lui Nițu. Oare ce să fie ? Nu cumva grădina lui Ciocan ? De bună seamă acolo ieste locul cel mai fermecat, care îl oprește în drum. Ar fi dorit să-l apuce odată fără veste pela spate. Merse dară înainte, ajunsese la casa lui Ciocan ; dar nu văzú nimic pe afară. Acum, dacă venise până aici, cu o cale de ce să nu între și în casă, că încă nu însărase. Eacă lelea Trina-i deschide ușa, și-l pofteste la odihnă. Iel intră în casă, îi mulțumește, apoi le întreabă de sănătate, ear Ioana iese să aducă ceva de gustare, căci moșul Alexe ieste oaspe de zile mari. Într'aceste sosește și nenea Ciocan, care se bucură găsind oaspe la casă și îndată-i spune, că s'a întâlnit cu nepotul, care tocmai venea de la stână, și că s'au despărțit mai adineaori. Lelea Trina,

cum auzi de Nițu, toată seara aceea nu mai isprăvi vorbele frumoase, că Nițu ie băeat spălățel, că ie voi-nic și harnic, și că îl prinde bine obrazul negricios. Din vorbe în vorbe ajunseră de moș Alexe înțelese lămurit, că iei, adecă Ciocan și Catrina, ar fi prea norociți să aibă pe Nițu de ginere. La aceasta se gândise și moșul. Dar, răspunse că nu iera vremea să-și însoare nepotul; pentrucă la primăvară Nițu are să tragă la sorti și ieste foarte cu putință, că după aceea la toamnă are să meargă să slujască trei ani de zile în oastea împărătească.

— Dar de ce să meargă la cătane? întrebă Catrina speriată. Doar dumneata ai numai un nepot, fă jalbă la împărăție, să nu ți-l ducă acum la bătrânețe. Fă lăcrămație!

— Las să-l ducă acolo, să-și facă slujba. Când am fost ca iel, și pe mine m'au luat. Și nu mi-a părut rău. Și apoi să fi văzut dumneata, ce vremi ierau pe atunci! Luau feciorii și ți-i duceau peste țări și mări, de mulți îș lăsau măselele în țară străină. Astăzi nu mai ie ca odată, — bag seamă sânt și mai cuminte cei din lumea de acum, îș mai domolesc puterile, nu și-le risipesc de geaba.

Așa grăea moș Alexe cu nenea Ciocan. Ear lelea Trina da cu socoteala, că tot ie mai bine să nu se ducă omul cu voea la primejdie. Ioana, ea nu zicea nici să rămână, nici să se ducă, și nu știea cum să răspundă, când moșul o întrebă despre asta. În locul iei răspunse lelea Trina. — Moș Alexe, luându-și pălăria și bățul, se găti să plece. Cei din casă îl petrecură până afară, îi poftiră noapte bună și se opriră uitându-se pe urmele lui. Ioana rămase și se uită mai mult după dânsul și văzú la lumina

lunei cum moș Alexe se oprî încă odată și îi făcú semn cu mîna. Când ea îl perdú din ochi credea, că îl mai vede. Dar moșul iera departe și nu se mai uita înapoi. Odată ea îș întoarse repede capul și ochii iei ierau plini de lacrimi. Uită să și-le șteargă și venî în casă ; dar nici mamă-sa, nici tatăl său nu o întrebă că ce are ? Mama înțelegea și fără de asta și întrebând-o i-ar fi făcut jalea mai mare. Badea Ciocan nu mai știe ce înseamnă lacrimile în ochi de fată mare, iel doarme dus și strigă în somn :

— Jupân Avrame ! încă una !

V

Nu trecuse multă vreme. Iera pela un sfârșit de vară, când moș Alexe slăbise cu desăvârșire și zăcea pe pat. Ceasurile îi erau ca și numărate. Nițu avea să plece în curînd, fiind înrolat la oaste, chear așa cum zisese moșul în seara, când fusese la Catrina. Toată ziua și toată noapte iel nu se mișca de lângă patul moșului, care îi da cele din urmă povățuiri părintești, să se poarte cum se cuvine în miliție, să fie cuminte, ca să facă cinste neamului și satului ; ear până când va fi dus din sat, să lase în grija lui nenea Dănilă casa aceasta unde zace acum și cele ce mai are să i le lase, căci nenea Dănilă a fost vecin bun și prieten vechi al moșului Alexe. Apoi îi mai zise, că dacă s'a rentoarce cândva, să-și caute nevastă și să locuească în casa asta, unde a locuit și moșul. Nu a spus, că pe cine ar dorî să ia de nevastă ; atîta i-a zis în ziua din urmă : să se ferească cât poate de Ciocan. Acestea i-au fost cuvintele pe patul morții.

Peste trei zile Nițu Drăganului și cu alți Românași din Turnureni ierau gata de ducă. Unii se arătau cu voce bună și plini de mândrie, de-ți venea să crezi că țara i-ar fi chemat pe dânșii singuri s'o pună la cale. Cei mai mulți însă ierau abătuți. Mai abătut decât toți iera Nițu, care nu vorbea cu nimeni. S'ar fi dus poate fără să vorbească Ioanei; dar ea când văzú că venea singur, nu mai putú răbda să nu easă din casă și ieși chear atunci, când iel întră pe poarta deschisă. Ioana făcú câțva pași drept spre dânsul.

— Nițule... începú ea.

Ar mai fi zis ceva, dar graiul i se oprí și îi venea să plângă. Ar fi voit să-i zică să vină în casă, că îi gătise ceva de drum; dar nu putú.

— Ioană! zise iel ca trezit din somn, de n'ai fi tu, nici io n'aș mai trăi; să nu uiți Ioană, că io mă duc cu dorul tău, și că am să viu earăș cu iel la tine... Ioană, zi că nu mă uiți, zi că iești a mea, numai a mea.

— A ta, Nițule, numai a ta!

Nițu o ridică în brațe, o îmbrățișă și-i sărută lacrămile ce-i tremurau în gene.

— Rămâi cu bine, Ioană!...

Ea rămase plângând.

*

Seara târziu, lelea Catrina cam supărată, vení la Ioana: „Tu fată, nu te mai bocí ca după mort! Caută-ți de lucru... Du-te și te culcă. Pare că alți oameni nu mai sânt în Turnureni“.

Mai zise Catrina și altele. Ioana în loc să înceteze, plângea mai tare. Și a plâns o zi întreagă, și multe zile după aceea.

Ei, dar ce nu poate face lelea Trina, când vrea să facă? Nu ieste ea stăpână?

Vremea vine, trece și toate le vindecă. Ear omul tot om rămâne; până ie tinăr ușor se împacă cu nevoile.

Nu iera însă numai Ioana, căreia îi părea rău după Nițu. Iera în sat o altă fată, care plângea amar-nic, gândindu-se că poate n'o să-l mai vadă. Ea n'avea în desnădăjduirea iei nici măcar mângăerea de a ști, că Nițu s'a dus cu dorul iei. Cine se gândea la biata Măriuca lui moș Dănilă?

VI

Trei ani de slujbă s'au implinit și feciorul s'a întors voios din cătănie.

Oare nu iera mai bine să nu fi venit?

A văzut earăș pe Ioana. Iera tot cea veche: aceeaș față rumenă, aceeaș ochi negri de odinioară; iera, ca să nu lungim vorba, tot Ioana de acum sânt trei ani, tot cea frumoasă — numai cât iera a altu ia. A cui? Nițu nu se întreabă, că a cui; atât știea, că iera măritată și nu după iel.

Așa se întâmplă asta câte-odată. Trei ani de-a rândul sânt cam multă vreme, ce să-i faci?

Nițu însă gândea altfel. În zădar îl mângăeau fetele din sat, că așa i-a fost scris în cartea norocului; în zădar îi ziceau iele, că mai sânt și alte fete în Turnureni; în zădar îi spuneau flăcăii să dea din umeri și să poftească Ioanei sănătate și voe bună, ear dascălul îi zicea, că dacă ie vobă de dragostea fetelor nu ieste iel cel dintâi fecior păgubaș și, cu bună seamă, nici cel de pe urmă. Toate în zădar. Nițu nu voea se auză nimic. Ioana i-a fost necre-

dincioasă și s'a măritat după altul; aceasta iera ceea ce-i muncea sufletul. Dar cum de au ieșit lucrurile în chipul acesta? cum de l-a părăsit Ioana și și-a călcat cuvântul? Aici iera unde Nițu nu putea pricepe.

Nici nu mai gândi nimic. Ce folos să gândească?

Desnădăjduit, își vându tot ce avea în Turnureni, tot, afară de căsuța rămasă după moarte moșului, căci îi iera frică să nu-l blasteme moșul de pe ceea lume. Se hotărâ să părăsească satul, să easă din iel, or unde, numai să easă. Dar întâi să o vadă pe Ioana, să o mai vadă o singură dată în vieață și să o întrebe, să-i spună că... Ce să-i spună? Nu, nu! Nițu nu poate să treacă peste pragul ușii, unde șede Ioana. Între ei s'au sfârșit toate. S'au sfârșit pe vecie...

Și s'a dus Nițu din Turnureni, departe, tocmai în orașul de unde venise. Dar nu ș-a găsit locul nici pe acolo și a plecat mai departe, și a pribegit vreo trei ani întregi în țară și în lume.

În Turnureni oamenii vorbeau mai rar și tot mai rar de Nițu Drăganului. Dela o vreme nu mai vorbeau deloc. La capătul satului iera însă o căscioară și 'n căscioară o fată: Măriuca. Numai ea mai gândea la Nițu. Mulți o ceruseră dela moș Danilă, dar ea zicea, că nu vrea să se mărite...

*

Adecă de!

Eacă, într'o zi un om plin de praf, cu desăgii pe umăr și cu un băț noduros în mână, se oprî la ușa căsuței din capul satului.

Moș Danilă, care iera bătrân și nu mai vedea bine, sta să-l întrebe cu blândete, de unde vine și unde merge, să-l poștească în casă. Dar Măriuca se roșise

la față ca o cireașă, și inima-i bătea cu putere. Ieșind la ușă cunoscuse pe Nițu lui moș Alexe Drăganu.

— Te-ai întors, bădicule? atâta putú să șoptească în uimirea iei.

— M'am întors, Măriuco! De când am plecat dela voi din sat, am umblat multă lume. Dar la urmă am văzut, că tot îmi va fi mai bine acasă, în satul unde am pruncit. Mi-a fost dor de voi, și de căsuța moșului, și m'am întors.

Ear Măriuca nu mai putea zice nimic. Simțea numai că un gol i se umpluse în inimă și sta cu ochii iei umezi și plini de lumina fericirii, cum stă omul, când îl ajunge o bucurie, la care nici în vis nu mai nădăjduia.

Ce să vă mai zic? Ați înțeles și fără asta.

Uitați-vă la căsuța cea în capul satului, să vedeți cât sânt de albi păreții și de curate ferestrele. Pe tot locul se vede o mână grijitoare. Acolo șede Nițu, care a fost odată nepotul lui Moș Alexe Drăganu, ear acum de vreo câteva săptămâni ieste bărbatul Măriucăi, a feței lui moș Dănilă.

CUPRINS

	PAG
1. Întineric	5—10
2. Un pas hotărât	11—20
3. Fragmente vechi	21—32
4. Bătrâna	33—40
5. Un contrar	41—51
6. La masă	52—62
7. Obiceiul pământului	63—79
8. Bobocii națiunii	80—96
9. D'ale Țiganilor	97—103
10. Dor și alinare	104—127

La pag. 91. șirul ultim citește oră, în loc de ăro.

